

Henry George

Arbetets Villkor

grundskyld.dk

Henry George
Arbetets villkor
* * *

Originalalets titel
The Condition of Labor
First published 1891
* * *

Till svenska av
Johan Hansson
* * *

Digitalized 2009
by
Per Møller Andersen
grundskyld.dk

Till påven Leo XIII

Eders Helighet!

Jag har noga genomläst den rundskrivelse rörande arbetarfrågan, som ni genom edra kirkofyrstar, biskopar o.a. har sänt ut i kristenheten.

Då dess skarpast uttalade domar äro riktade mot en teori, som vi omfatta, och mot en sanning, som enligt vår övertygelse förtjänar edert särskilda understöd, tillåter jag mig förelägga eder grunderna för vår åskådning och framföra några synpunkter, som ni tyvärr har förbisett.

Den djupt allvarliga betydelsen av de förhållanden, som ni omtalar, den fattigdom, det lidande och det sjudande missnöje, som fyller den kristna världen, den fara, som är för handen att uppjagade lidelser komma att bli okunnighetens ledare i en blind kamp mot samhällsförhållanden, som visa sig allt mera odrägliga, äro skäl och försvar för att jag tar till orda.

Henry George

I

Alla våra grundsatser finna vi direkt eller indirekt framställda i eder rundskrivelse. De äro den mänskliga tankens första grundbegrepp, den kristna trons grundläror.

Vi anse, att denna världen är en skapelse av Gud. Människorna, som föras in i den under sitt korta liv här på jorden, äro alla likaberättigade skapelser av hans godhet och äro alla lika mycket föremål för hans försyn.

Människan har som följd av sin natur vissa fysiska behov, vilkas tillfredsställande icke blott är ett villkor för upprätthållandet av hennes fysiska liv, utan även för utvecklingen av hennes själ, hennes andliga liv.

Gud har gjort tillfredsställandet av dessa behov beroende av människans egna ansträngningar. Han har givit henne förmåga och plikt att arbeta, en förmåga, som lyfter människan högt över djuren och som sätter henne i stånd till att, så att säga, bliva medarbetare i skapelseverket.

Gud begär icke av människan, att hon skall frambringa något av intet, utan har tillika med behov och förmåga att arbeta även givit henne arbetsmaterialet. Detta material är jorden. Människan, som fysiskt sett är ett landdjur, kan blott

leva på och av jorden och kan blott genom bruk av jorden använda de övriga elementen: luft, solsken och vatten.

Då människorna äro sinsemellan likställda skapelser av Gud, lika berättigade att - under hans försyn - leva och tillfredsställa sina behov, äro de även lika berättigade att använda jorden med dess rikedomskällor, och varje ordning, som förnekar denna lika rätt, är omoralisk.

Med hänsyn till äganderätten anse vi, att eftersom människorna som enskilda väsen äro skapade med individuella behov och förmågor, är varje enskild berättigad att använda sina krafter och njuta frukterna av sitt arbete, dock naturligtvis under moraliska förpliktelser, som följa av familjeförhållanden o.d.

Sålunda uppstår, före all mänsklig lagstiftning och grundad på Guds lag, privat äganderätt till det, som är frambragt genom arbete, en rätt som innehavaren kan överlåta; men att beröva honom den mot hans vilja är stöld.

Den äganderätt, som har sitt ursprung från individens rätt till sin egen person, är den enda fullkomliga äganderätten. Den gäller för allt som är frambragt genom arbete, men kan icke omfatta det som är skapat av Gud.

Så till exempel om en man fångar en fisk i havet, har han äganderätt till denna fisk, som han kan överlåta till andra genom försäljning eller gåva; men han kan icke erhålla en liknande äganderätt till havet, så att han kan sälja det, skänka bort det eller förbjuda andra att använda det.

Eller om han bygger en väderkvarn, erhåller han äganderätt till de ting, som han kan frambringa med vindens hjälp; men han kan icke erhålla äganderätt till själva vinden, så att han kan sälja den eller förbjuda andra att använda den.

Och om han odlar säd, erhåller han äganderätt till den säd, som hans arbete frambringar. Men han kan icke erhålla en liknande äganderätt till solvärmen, som mognade säden, eller marken, varpå den växte. Ty dessa ting äro bestående gåvor från Gud till alla generationer av människor. Alla ha rätt att använda dem och ingen kan framställa anspråk på ensamrätt till dem.

Att förbinda den äganderätt, vilken med rätta gäller allt som arbetet frambringar, med föremål, som Gud har skapat, är i själva verket att förneka och försvaga den sanna äganderätten. Ty en man, som med produkter av sitt arbete

måste betala en annan för att få använda havet, luften, solskenet eller marken, vilket allt inbegripes i ordet jord, blir berövad sin rättmätiga egendom och sålunda plundrad.

Med hänsyn till användandet av jorden anse vi: medan den äganderätt, som med rätta gäller allt av arbetet frambragt, icke kan gälla jorden, kan däremot en privat brukningsrätt vara rättmätig. Som ni säger, har »Gud icke givit jorden åt mänskligheten i den meningen, att alla utan åtskillnad kunna behandla den efter godtycke», och de regler, som krävas för den bästa användningen av den, kunna bestämmas genom mänsklig lagstiftning. Men en sådan reglering måste stämma överens med sedelagen, måste tillförsäkra alla lika del i fördelarna av Guds allmänna gåva. Principen är densamma, som när en jordisk fader efterlämnar egendom att fördelas lika mellan ett antal barn. Somliga av de ting, han sålunda har efterlämnat, äro måhända oanvändbara till gemensamt bruk och kunna kanske heller icke delas. Sådana ting kunna då ges åt enskilda av barnen, men endast på det villkoret att jämlikhet i vinsten bibehålles.

Under föga utvecklade samhällsförhållanden, då alla näringar bestå av jakt, fiske och insamling av vilda frukter, är privat brukningsrätt icke nödvändig. Men efter hand som människorna börja odla jorden och frambringa bestående arbeten, blir den privata brukningsrätten en nödvändighet för att säkerställa äganderätten till arbetets produkter. Ty vem vill så, om han icke genom den privata brukningsrätten är viss på att kunna skörda? Vem vill uppföra dyrbara byggnader, om icke en absolut brukningsrätt till marken tillförsäkras honom arbetets frukter?

Den privata brukningsrätten till ting, som äro skapade av Gud, är emellertid helt skiljaktig från den privata äganderätten till det, som är frambragt genom arbete. Den första är begränsad, den andra obegränsad (utom i sådana fall, då rätten till självbevarelse upphäver all annan rätt). Ändamålet med den ena, den absoluta brukningsrätten till jorden, är blott att trygga den andra rättigheten, den absoluta äganderätten till arbetets produkter, och den första kan aldrig rättmätigt sträckas så långt att den försvagar eller förverkar den senare. Då var och en erhåller brukningsrätt till jorden i så stor utsträckning, att intrång icke göres på andras lika rätt, kan ingen rättmätigt driva sina anspråk längre.

Sålunda kunde Kain och Abel, om de vore de enda människorna på jorden, efter överenskommelse dela jorden emellan sig, och efter överenskommelse kunde de gent emot varandra göra anspråk på var sin del. Men ingen av dem kunde rättmätigt göra anspråk på liknande rätt gentemot nästa människa som föddes. Ty då ingen kommer till världen utan Guds tillåtelse, är hennes tillvaro bevis för hennes lika rätt att använda Guds gåvor. Om därför de två första nekade den nästkommande rätten att använda jorden, som de hade delat emellan sig, skulle de begå mord, och om de nekade honom att bruka jorden, med mindre han arbetade för dem - eller gäve dem en del av produkten av sitt arbete, m.a.o. betalte dem, skulle de begå stöld.

Guds lagar ändras icke. Om än deras användning kan växla med förändrade förhållanden, så gälla dock samma principer om rätt och orätt lika fullt bland de myllrande människorna med mångsidigt utvecklade näringar, som bland en fåtalig befolkning på en föga utvecklad kulturnivå. I våra miljonstäder och i våra stater med tjuotals miljoner innevånare, i en civilisation, där arbetsfördelningen gått så långt, att många knappast äro medvetna om att de äro jordbrukare, är det icke desto mindre sant, att vi alla äro landdjur och icke kunna livnära oss utan jord, samt att jorden är Guds gåva till alla, vilken icke kan berövas någon, utan att mord begås, och för vilken ingen kan tvingas att betala till en annan, utan att därigenom bli bestulen. Men även under samhällsförhållanden, där den industriella utvecklingen och en ständig tillväxt av permanenta förbättringar har gjort den privata brukningsrätten till jorden nödvändig, vållar det dock ingen svårighet att förena den privata brukningsrätten med allas lika rätt till jorden. Ty så fort ett jordstycke kan bjuda sin brukare större utbyte än det som kan erhållas genom samma arbete på annan jord, uppstår ett värde, som visar sig, då det säljes eller utarrenderas. Sålunda anger priset på själva jorden - bortsett från alla förbättringar i och på den - alltid noga det värde, till vilket alla äro likaberättigade, i motsats till det värde, som frambringaren eller frambringarens arvtagare i kraft av sitt arbete har privat äganderätt till.

För att den privata brukningsrättens fördelar skola kunna förbindas med gemensam äganderätt till jorden är det därför blott nödvändigt att för allmänna behov använda det värde,

som jorden genom den samhällseliga utvecklingen erhållit, bortsett från hur den blivit brukad. Principen är densamma, som i det ovan anförda exemplet, där en fader kvarlämnade åt sina barn - med lika rätt - föremål, som varken kunde delas eller brukas i gemenskap. I sådana fall kunde egendomen säljas eller utarrenderas och beloppet delas lika dem emellan.

Det är efter denna enkla princip vi vilja att människorna skall handla.

Vi vilja icke göra gällande en lika rätt till jorden genom att göra den till en stor allmänning, där var och en kan ta sin del i besittning när som helst. Vi kräva heller icke det i våra utvecklade samhällen omöjliga att stycka jorden i lika delar, ännu mindre det alldeles utförbara att hålla den sålunda delad. Vi föreslå däremot att låta jorden förbli i enskildas privata besittning med brukarens fulla frihet att skänka, sälja eller låta den gå i arv, medan vi för allmänna ändamål helt enkelt pålägga en avgift, svarande mot jordens årliga värde, bortsett från dess användning eller förbättringarna å densamma. Och eftersom en sådan avgift skulle vara tillräcklig att täcka alla allmänna behov, kunde vi, samtidigt med påläggandet av denna jordvärdesskatt, avskaffa alla nuvarande skatter, som vila på arbetet och dess produkter - skatter som vi anse utgöra ingrepp i den privata äganderätten, emedan de tas från arbetets lön.

Detta fordra vi icke som ett klyftigt utslag av mänskligt skarpsinne, utan som en reform, vilken skall bringa de mänskliga inrättningarna överensstämmelse med Guds vilja.

Gud kan icke motsäga sig själv, eller ge mot varandra stridande lagar för sina skapade varelser. Har Gud befallt människorna att icke stjäla, dvs. att de skola respektera den privata äganderätt, som envar har till utbytet av sitt arbete, och är han alla människors fader, som i sin allgodhet har tilltänkt alla lika del i de naturliga rikedomskällorna - då måste det också under vilket samhällstillstånd som helst oavsett hur högt utvecklat det är, finnas ett sätt, enligt vilket den privata äganderätten till arbetsutbytet kan förenas med allas lika rätt till jorden.

Såvida den allsmäktige icke är i strid med sig själv kan det icke vara sant, vad socialisterna (dem ni åsyftar) säga, att om man vill tillförsäkra alla människor lika rätt att leva och arbeta, måste den privata äganderätten förnekas. Ej heller

kan det förhålla sig så, som ni i eder rundskrivelse tycks vilja göra gällande, att vi för att trygga den privata äganderätten måste förneka den lika rätten till livets och arbetets grundbetingelser. Att säga det ena eller andra är att förneka överensstämmelsen mellan Guds lagar. Däremot skulle privat innehav av jorden - mot betalning till samhället av vad en sådan besittning är värd - uppfylla båda lagarna: att tillförsäkra alla lika del i skaparens gåvor, och den enskilde full äganderätt till frukterna av sitt arbete.

Vi tveka heller inte att säga, att denna väg att tillförsäkra alla lika rätt till skaparens gåvor och den enskilde rätt till sitt arbetes frukter, är det av Gud bestämda sätt, enligt vilket det allmänna skall förskaffa sig sina inkomster; ty vi äro icke ateister, som förneka Gud, ej heller halvateister, som förneka hans inflytande på politik och lagstiftning.

Det är en beaktansvärd, alltför ofta glömd sanning, när ni säger: att »människan är äldre än staten och hennes rätt att sörja för sitt liv och sina kroppsliga behov är äldre än någon stat». Men tillika är det även sant, som ni också riktigt erkänner, att staten tillhör den gudomliga ordningen, ty Han, som förutsåg allt och har sörjt för allt förutsåg även, att med den växande befolkningen och näringarnas utveckling blev en indelning av det mänskliga samhället i stater både ändamålsenlig och nödvändig.

Så fort en stat uppstått, har den, som vi alla veta, behov av inkomster. Detta behov är till en början ringa så länge befolkningen är gles, näringarna outvecklade och statens funktioner få och enkla. Men med den växande befolkningen och civilisationens framåtskridande växa även statens funktioner och allt större inkomster bli nödvändiga.

Han som skapat världen och satt människorna in i den, som lät kulturen uppstå som ett medel för människorna att uppnå en högre ställning och att bli mer och mer medvetna om skaparens verk, Han måste även ha förutsett statens växande behov av inkomster och sörjt för dess tillfredsställande. Med andra ord, då det i och med samhällets framåtskridande växande behovet av allmänna inkomster är ett naturligt, av Gud bestämt förhållande, måste det finnas en riktig och rättfärdig väg att tillgodose samhällets behov av inkomster. Det är klart, att det rätta sättet att åstadkomma

inkomster åt det allmänna måste överensstämma med sedelagen.

I överensstämmelse härmed får staten icke ta något från den enskilde, som rättmätigt tillhör honom.

Den får icke ge den ene fördelar framför den andre, t.ex. genom att förhöja priserna på vad några ha att sälja och andra måste köpa.

Den får icke inleda människor i frestelse genom att fordra edgång vid alla möjliga tillfällen, genom att göra det fördelaktigt att begå mened, att muta och bli mutad. Den får icke förvirra begreppen om rätt och orätt hos folket och icke försvaga religionens bud och statens lagar - genom att göra sådant till en förbrytelse, som icke är synd, och bestraffa människor för handlingar, som de moraliskt sett ha rätt att begå, den får icke betunga arbetet, icke lägga hinder i vägen för handeln, icke bestraffa fliten, den får icke förhindra produktionen av största möjliga välstånd och den rättvisaste fördelningen av välståndet.

Får jag bedja eder betrakta de skatter på näringsfliten och produkterna därav, som överallt i den civiliserade världen tjäna till att lämna inkomster åt det allmänna - acciser (varuavgifter) varigenom städerna i vissa stater omges med skrankor, de ofantliga tullsatserna, som hindra förbindelsen mellan de s.k. kristna staterna, skatter på näringar och arbetsförtjänst, på kapitalets användning, på byggnadsverksamheten, på jordbruket, på flit och arbetsamhet i alla dess former. Kan detta vara den väg, som Gud bestämt att regeringarna skola följa för att anskaffa de nödvändiga inkomsterna? Är något av dessa sätt av den art, att vi kunna anse dem vara de rätta?

Alla dessa skatter bryta mot moralagen. De ta med makt vad som uteslutande tillhör den enskilde, de gynna den samvetslöse på den samvetsgrannes bekostnad, de medföra, ja, äro till och med avsedda att åstadkomma högre pris på vad några ha att sälja och andra måste köpa, de demoralisera samhällsstyrelsen, de göra ederna till gyckel, de fjättra handeln, de bötfälla företagsamheten, de förminska rikedomar, som människorna kunde dra nytta av och rikta några genom att utarma andra. Men det som klarast visar, hur detta system att förskaffa de allmänna inkomster strider mot kristendomen, är dess inflytande på människans tänkesätt.

Kristendomen lär oss, att alla människor äro bröder att deras sanna intressen harmoniera med och icke strida mot varandra. Den ger oss den gyllne levnadsregeln, att vi skola göra mot andra, vad vi vilja, att de skola göra mot oss. Men från det beskattningssystem, vars tyngd lägges på arbetet och dess produkter, och från dess prisstegrande verkningar på det, som några ha att sälja och andra måste köpa, härstammar den »skyddsteori», som förnekar evangeliet, som anser Kristus vara okunnig på samhällslärans område, som åstadkommer lagar, vilka stå i skarpaste motsats till hans lära. Denna teori förhårligar nationalhatet, den åstadkommer tullkrig över hela världen. Den lär folket, att dess välstånd beror av att man kan påtvinga andra folks alster sådana pålagor, som det icke önskar på sina egna och i stället för kristendomens lära om alla människors broderskap gör denna teori det till en medborgerlig dygd att skada den främmande.

»Av deras frukt skolen I känna dem.» Kan något klarare visa, att beskattning av näringsfliten och arbetsprodukterna icke är det av Gud bestämda sättet att skaffa samhället inkomster?

Man kan däremot icke tänka närmare över vårt förslag - att skaffa inkomster åt det allmänna genom en enda skatt på jordens värde, alla förbättringar frånräknade utan att inse, att det i varje avseende överensstämmer med sedelagen.

Jag ber att få erinra eder, att det värde, vi avse att beskatta, jordens värde sedan alla förbättringar äro frånräknade, icke härleder sig av något som helst arbete eller kapitalinsats på eller i den; ty alla värden som uppstå genom sistnämnda åtgärder äro förbättringsvärden, vilka vi vilja ha befriade från skatt. Jordens värde bortsett från förbättringarna är det värde, som den får på grund av befolkningstillväxten och samhällets utveckling. Detta värde tillfaller alltid ägaren i egenskap av ägare. Det tillfaller aldrig, och kan aldrig tillfalla, brukaren; ty om brukaren icke tillika är ägare, måste han alltid betala för brukningsrätten i form av arrende eller köpeskilling. Är ägaren tillika brukare, så är det i den första och icke i den senare egenskapen, som han erhåller detta värde, och genom att sälja eller utarrendera jorden kan han fortfarande erhålla det samma, även sedan han själv upphört att bruka jorden.

Sålunda kunna skatterna på den nakna jordens värde icke förminska arbetets lön och ej heller höja varupriserna¹ eller på

---

¹ Här kan det lämpligen framhållas att alla socialekonomer äro ense om att skatter på jordvärdet, bortsett från bruk och förbättringar, eller jordräntan, som det heter på nationalekonomiskt fackspråk, måste bäras av ägarna och icke kunna överföras på brukarna. Eller för att på annat sätt belysa påståendet här ovan: En varas pris bestämmes varken genom säljarens eller köparens vilja, utan genom förhållandet mellan utbud och efterfrågan. Därför blir priset på föremål, som alltid efterfrågas och som alltjämt produceras bestämt av produktionskostnaderna. Allt som bidrar till att höja tillverkningskostnaden på sådana ting, höjer även priset på dem genom att inskränka tillgången. Det som däremot minskar produktionskostnaderna, åstadkommer även prisfall genom stegrad tillgång. Därför förhöja tullarna priset för konsumenterna på varor som vete, socker och tobak; å andra sidan har produktionsmetodernas förbättring betydligt reducerat priserna på t. ex. stålvaror. Men jorden har inga produktionskostnader, eftersom den är skapad av Gud och icke frambragt av människor. Dess pris är därför fixerat: 1) genom en monopolränta, där jorden är fast monopolegendom; en ränta som ägaren kan avtvinga brukaren under hot om avhysning, vilket konsekvent betyder utsvältning, och den inbringar just så mycket, som det vanliga arbetet kan förtjäna utöver livets uppehälle; 2) genom den naturliga eller ekonomiska jordräntan, som visar sig, där intet särskilt monopol förekommer och där den goda jorden avkastar mera åt det vanliga arbetet, än som kan erhållas med samma arbete och samma omkostnader på sämre jord, varav ingen ränta utbetalas; och 3) genom den spekulativa räntan, vilken är ett slags monopol ränta som visar sig i försäljningspriset, på grund av förväntningen av en framtida värdestegring genom befolkningstillväxten eller genom förbättringarna. Förhoppningar om sådant föranleda jordägarna att icke sälja till det för tillfället gängse priset.

Skatter på jordvärdet, det vill säga på den ekonomiska jordräntan kunna därför aldrig överföras från ägaren till brukaren, emedan dessa icke på något sätt höja efterfrågan efter mark eller sätta ägaren i stånd att minska tillgången på jord genom att undanhålla jorden från brukning.

På detta sätt blir genom den ekonomiska jordräntans beskattning blott den premie tagen, som ägaren skulle erhålla av brukaren. Men denna åtgärd kunde varken höja jordens värde eller efterfrågan på densamma. Såvida priserna äro påverkade av den spekulativa räntan skulle denna jordvärdesskatt, som alla jordägare måste betala, vare sig de draga inkomster av jorden eller ej, göra det mycket svårt att

något sätt ta från den enskilde vad honom tillhör. De kunna endast ta det värde, som jorden erhåller genom samhällets tillväxt och som uteslutande tillhör samhället som helhet.

Genom att indra jordvärdet till staten och samtidigt avskaffa alla skatter på arbetets produkter skulle arbetarna erhålla utbytet av sitt arbete, den enskilde allt det, som rättmätigt tillkommer individen. Ett sådant tillvägagångssätt skulle icke tynga industrin, icke hindra handeln, icke straffa fliten. Det skulle befordra den största produktionen och den rättvisaste fördelningen av välståndet - genom att låta människorna fritt producera och handla efter behag, utan konstlade prisförhöjningar. Och genom att till det allmännas bruk överföra ett värde, som icke kan döljas eller avlägsnas, som är lättare än alla andra att bestämma, samt det lättaste och billigaste att uppbära, skulle reformen i högsta grad förminska antalet ämbetsmän, avleda frestelserna till bestickning samt avskaffa sådana s.k. förbrytelser, som i sig själva äro oskyldiga gärningar.

Att jordvärdet enligt en naturlig ordning bör utgöra samhällets inkomstkälla visar sig med samma klarhet, som att modersmjölken är bestämd att utgöra barnets näring.

Hur slående är icke analogin: Under primitiva förhållanden, innan staten var nödvändig, fanns intet jordvärde. Arbetsprodukterna ha värde, men bland den glesa befolkningen förbindes intet värde med själva jorden. Men i och med befolkningstäthetens tilltagande och näringarnas utveckling bli ordnade samhällen och därmed även offentliga inkomster en nödvändighet; men då börjar även jorden att få värde, ett värde som överallt växer samtidigt med och av samma skäl som behovet av offentliga inkomster. Värdet av allt som frambringas genom arbetet har benägenhet att sjunka med den sociala utvecklingen, enär massproduktion och förbättrade arbetsmetoder ständigt förminska tillverkningskostnaderna. Men värdet av den jord, varpå befolkningen samlar sig, växer ständigt. Tag t.ex. Rom, Paris, London, New York eller Melbourne; lägg märke till det

---

undanhålla jorden från bruk eller odling. Att uttaga hela jordvärdet i form av skatt skulle icke blott förlama makten utan även viljan därtill.

utomordentligt höga värde jorden har i dessa städer i jämförelse med andra glest befolkade delar av samma länder. Vad är orsaken till detta? Finna vi den icke i dessa städernas befolkningstäthet och livliga verksamhet, just sådana förhållanden, som förorsaka stora offentliga utgifter för gatanläggningar, kanalisationer, offentliga byggnader och alla de olika saker, som äro nödvändiga för sådana storstäders sundhet, bekvämlighet och säkerhet? Se hur det enda, som ständigt stiger i värde med städernas tillväxt är jorden, hur hamnbyggnader, järnvägsanläggningar, kort sagt varje offentlig förbättring förökar jordvärdet. Är det icke klart, att vi här ha att göra med en grundlag, dvs. ett utslag av skaparens tanke? Kan det betyda annat än att han, som lät staten med dess behov uppstå, i det värde, som jorden får, har givit oss medlet att tillfredsställa dessa behov?

Att detta och intet annat är meningen bekräftas om vi se ännu djupare och undersöka icke blott avsikten utan även avsiktens ändamål. Göra vi det skola vi få se att denna naturlag, som låter jordvärdet stiga med samhällets tillväxt, icke blott är en fullkomligt anpassad ordning för tilfredsställeandet av samhällets behov, så att den måste tilltala vårt förstånd genom att visa skaparens vishet, utan vi finna även, att den tar hänsyn till den enskildes bästa på ett sådant sätt, att den måste tilltala vårt hjärta genom att uppenbara för oss en glimt av hans godhet.

Tänk efter: här är en naturlag, genom vilken, när samhället utvecklar sig, endast en sak, nämligen jorden, stiger i värde - en naturlag, genom vilken all befolkningstillväxt, allt framåtskridande på näringarnas område, alla allmänna förbättringar av varje slag öka den fond, som med hänsyn såväl till rättvisan som ändamålsenligheten bör användas för det allmännas behov. När nu en ökning av den fond, som behövs för att täcka samhällets behov, åtföljs även ökning av de fördelar, som i lika mån tillfalla varje enskild medlem av samhället, är det klart att den lag, enligt vilken jordvärdena ökas med samhällets utveckling, under det att arbetsprodukterna icke stiga i värde, har den verkan, att allteftersom civilisationen skrider framåt, ökas den del som tillfaller alla i lika mått, under det att allt, som de enskilde förtjänar genom sin verksamhet, kommer att utgöra en jämförelsevis ständigt

mindre del. Sålunda blir den skillnad, som förekommer under ett lägre samhällstillstånd, mellan den starke och den svagare, den av lyckan gynnade och den tillbakasatte, jämförelsevis förminskad. Visar icke detta, att det är skaparens avsikt att människans framåtskridande i kultur skall gå icke blott i riktning av större utveckling av den mänskliga förmågan, utan i riktning av ständigt större likhet, i stället för vad vi - genom att icke följa hans plan - ha fört det till, nämligen en onaturlig, ständigt växande olikhet.

Att det värde, som jorden erhåller genom samhällets tillväxt är bestämt för samhällets behov, bevisas ytterligare genom att betrakta de olägenheter, som följa av att icke låta jordvärdet tillflyta samhället. Gud är i sanning en nitälskande Gud även i det avseendet, att endast skada och olycka härleda sig av våra försök att utföra något på annat sätt, än han har bestämt. Där de välsignelser, som han tillbjuder, skjutas bort eller missbrukas, förändra de sig till förbannelser. Och liksom det är farligt för en moder att avhålla barnet från den näring, som fyller hennes bröst, då det födes, så blir det även en källa till samhällets sjukdomar att vägra använda de värden för samhällets behov, som äro därtill bestämda.

Ty vägrar man att använda det stigande jordvärdet för offentliga ändamål i det växande samhället, så nödvändiggör man skattepålagor, som förminska produktionen, snedvrider omsättningen och demoralisera samhället. Man låter några tillägna sig det, som med rätta tillkommer alla, men uraktlåter att använda det enda medel, som gör det möjligt att i ett högt utvecklat samhälle förena den besittningssäkerhet, som är nödvändig för ett fruktbarande arbete, med den likställighet gentemot naturens rikedomskällor, som är den viktigaste av alla naturliga rättigheter. Samhället bygges på det sättet på grundvalen av orättvis olikhet människor emellan, i det man tvingar en del av folket att tillköpa sig rätten att leva, tillfällen att arbeta - fördelar, som samhället bjuder, och gåvor, som Gud har ämnat åt alla. Men än mer: just denna plundring, som mänsklighetens flertal lider under, förorsakar i det framåtskridande samhället en ny plundring; ty där man låter jordvärdet tillfalla den enskilde, som har försäkrat sig om äganderätten till jorden, frestas denne att, där det finnes utsikt till att jorden stiger i värde genom befolkningstillväxten eller på. tänkta förbättringar, spekulera i jord, varvid det

uppstår en konstlad brist på det som utgör den naturliga grundvalen för allt liv och arbete. Härvid förorsakas produktionsstockningar, som visa sig i ständigt återkommande krampanfall av dåliga tider, kriser som äro lika ödesdiga som förödande krig. Det är detta, som driver människor från de gamla till de nya länderna - endast för att åstadkomma samma förbannelse. Det är detta, som är orsaken till, att vårt materiella framåtskridande icke förmår förbättra kroppsarbetarens ställning, utan rent av avgjort försämrar stora samhällsklassers ekonomiska belägenhet. Det är detta, som i våra rikaste kristna länder skapar stora folklager, vilkas liv är hårdare, mera hopplöst, mera förnedrande än de lägsta vildars. Det är detta, som förleder så många att tro, att Gud är en klåpare, som ständigt för fler människor in i världen än han kan försörja, eller att det ingen Gud finns - och att tron på honom är en övertro, som livets fakta och vetenskapens framsteg måste undanröja.

Mörkret mitt i ljuset, svagheten mitt i styrkan, fattigdomen i rikedomens medelpunkter, det sjudande missnöje, som bebådar borgarkrig, allt detta som karaktäriserar vår tids civilisation, är de naturliga, oundvikliga följderna av vårt försmående av hans välgärningar och vår blindhet för hans avsikter.

Följa vi däremot hans klara, enkla rättsordning, i det vi samvetsgrant låta den enskilde behålla vad han frambragt genom individuellt arbete, och samhället ta det värde, som jorden erhåller genom samhällets tillväxt, så kunna vi icke blott upphöra med alla de dåliga metoder, varmed statens inkomster för närvarande åvägbringas, utan alla människor skola därvid erhålla lika rätt och lika tillgång till skaparens gåvor - samt likställas, vad angår rätten att använda sin arbetskraft och njuta frukterna därav. Och då skulle utan användande av våldsamma åtgärder all spekulation i jord upphöra. Ty då skulle jordbesittning blott trygga varaktig brukningsrätt, och ingen skulle uppköpa eller behålla jord utan att bruka den; ej heller skulle den som innehade mera eller bättre jord än andra kunna få orättmätiga fördelar, emedan värdet av sådana fördelar skulle tillfalla statskassan till allas bästa.

Dr Thomas Nulty, biskop av Meath (Irland), som ser allt detta lika klart som vi, uttalar² under det han påvisar för sina församlingar, att det är försynens bestämmelse att jordvärdet skall tillfalla samhället:

»Jag anser därför, att jag såväl med stöd av auktoriteter som av förnuftsskäl kan säga, att folket är och alltid måste vara den rätte ägaren till fosterlandets jord. Detta stora sociala faktum synes mig vara av utomordentlig betydelse, och det är i sanning väl, att även enligt rättvisans strängaste principer icke den minsta skugga av ovisshet eller tvivel kan kastas däröver. Det är tillika något alldeles betagande i den egendomliga skönhet, i den klarhet, varmed detta uppenbarar visdomen och den kärleksfulla viljan i Guds planer, hans beundransvärda omsorg för åvägabringande av det som behövs för samhällets tillvaro, vars upphovsman han är - och vartill vår naturliga instinkt hänvisar oss att leva. En vidsträckt offentlig egendom, en stor nationalfond är ställd under nationens herravälde och till dess förfogande; den erbjuder en riklig inkomstkälla till täckande av alla utgifter för landets styrelse, för lagskipningen, för ungdomens uppfostran, och den sätter staten i stånd att understödja den fattiga befolkningen. En av de mest tilltalande egenskaperna hos denna egendom är, att dess värde aldrig står stilla, utan ständigt växer i direkt förhållande till samhällets tillväxt, och att just de orsaker, som mångdubbla anspråken på denna fond, även öka dess förmåga att möta dem.»

Det är verkligen, som biskop Nulty säger, en egendomlig skönhet i den klarhet, varmed Försynens visdom och godhet äro ådagalagda i detta stora sociala faktum, den omsorg om samhällets gemensamma behov, som innefattas i vad nationalekonomerna kalla jordräntelagen. Av alla de vittnesbörd den naturliga religionen ger är detta det som klarast visar oss, att det gives en kärleksfull Gud, och som fullständigt upphäver det tvivel, som leder så många i våra dagar över till materialism.

Ty i denna sköna omsorg, som genom en naturlag sörjer för civilisationens behov, kunna vi se, att civilisationen utgör

---

² Brev till präster och lekmän i Meaths församlingar den 2 april 1881.

ett led i Guds plan, att alla våra upptäckter och uppfinningar icke ha och icke kunna överträffa hans försyn - och att ångan, elektriciteten och de arbetssparande inrättningarna endast göra de stora, etiska lagarna klarare och tydligare. I denna stora med varje socialt framåtskridande växande fond - en fond, som åstadkommes av samhällets tillväxt - och som därför även tillhör samhället - se vi icke blott bevis för, att alla skatter, som förminska välståndet, öka olikheten och alstra demoralisation samt lära människorna att förneka evangeliet, äro obehöfliga, utan vi se även, att man genom att använda denna fond för de ändamål, vartill den uppenbart är bestämd, skulle under den högsta civilisation kunna tillförsäkra alla lika del i Guds gåvor, lika möjlighet att tillfredsställa sina behov, och dessutom skulle den rikligt räcka till för bestridande av alla statens rimliga behov.

Vi se alltså, att Gud i sitt handlingssätt mot människorna icke är en fuskare eller gnidare, att han icke har satt för många människor i världen, att han icke har glömt att sörja rikligt för dem, att han icke har velat framkalla den bittra konkurrensen mellan massorna om ett rent djuriskt livs-uppehälle och det ofantliga hopande av rikedomar, som karaktäriserar vår civilisation; utan att dessa missförhållanden - som fresta så många till att säga, att det ingen Gud finns, eller till det ännu mera bespottande - att påstå, att dessa olyckor äro förorsakade av Guds vilja - i själva verket äro förorsakade av vår förnekelse av hans sedelag. Vi se, att rättfärdighetens lag, denna gyllne regel, är icke blott ett rättesnöre till fullkomlighet, utan i själva verket samhällets grundlag. Vi se, att om vi blott följa den, bleve det arbete för alla, vila och överflöd för alla, och att civilisationen skulle gå i riktning mot att giva till och med den fattigaste - ej blott det nödvändiga, utan även bekvämligheter och rimlig njutning. Vi se, att Kristus var mer än en drömmare, då han omtalade för människorna, att om de ville söka Guds rike och hans rättfärdighet, behövde de icke bekymra sig mera om det materiella än liljorna på marken för sin klädnad, och att han blott förklarade för oss, vad nationalekonomin i ljuset av vår moderna forskning visar oss vara en nykter sanning.

Blotta insikten härom innebär en djup och varaktig glädje. Ty det är detsamma som att med egna ögon se att det finns en Gud, som lever och styrer, och att han är rättfärdighetens

och kärlekens Gud - vår fader, som är i himmelen. Det är som att öppna ett hav av ljus i de dunkla frågornas töcken och att göra den tro levande, som förtröstar, även där den icke kan se.

II

Ni ser av den ovan givna förklaringen, att den reform, som vi föreslå, liksom alla sanna reformer, har både en etisk och en ekonomisk sida. Genom att se bort från den etiska sidan av saken och framhålla vårt förslag som en blott och bar skattereform kunde vi undgå de invändningar, som uppstå, genom att man sammanblandar äganderätt med besittnings- eller bruksrätt, vilket gör, att äganderätten till jorden anses såsom en nödvändighet för bruksrättens säkerhet och såsom äganderätt till alla förbättringar, något som i själva verket kan tillförsäkras bättre dessa förutan. Allt vad vi praktiskt taget söka att genomföra, är ett lagligt upphävande av alla skatter på arbetet och dess frukter så snart som möjligt, och att hela skattebördan följaktligen överföres på jordvärdet, bortsett från förbättringarna. Att framställa våra förslag sålunda skulle vara att blott framhålla dem som kloka och ändamålsenliga offentliga åtgärder.

Det finns också många, som blott tala för våra förslag på detta sätt - och som endast ha fått klart för sig vår plans förträfflighet sedd ur ren finanssynpunkt, utan att vidare bekymra sig om andra sidor av saken. Men för dem, vilka tänka som jag är den etiska sidan av största betydelse. Vi vill alls icke kringgå spörsmålet om den privata jordäganderätten. Men vi tro, att den välgörande och vittomfattande omvälvning, som vi eftersträva, är en alltför stor sak för att kunna åvägbringas endast genom »ett intelligent egenintresse». Endast med hjälp av den religiösa känslan kan den realiseras.

Därför önska vi uppriktigt religionens omdöme. Och för denna domstol är ni såsom huvud för det största kristna kyrkosamfundet den mest upphöjde representanten.

Därför är det oss angeläget att undersöka de skäl som ni anför till stöd för den privata jordäganderätten - att böja oss för dem om de äro hållbara, och, om det motsatta är fallet, att i all ödmjukhet påvisa för eder vari det oriktiga består.

Med nöje kunde vi instämma i denna eder sats: »Vår första och grundläggande princip under vårt arbete på förbättring av

de breda lagrens livsvillkor måste vara privatäganderättens okränkbarhet» - om vi blott vågat förutsätta, att ni tagit hänsyn till sakens etiska sida och sålunda blott haft rättmätig privat äganderätt i tankarna, på samma sätt som vi - när vi talar om äktenskapet såsom instiftat av Gud - kunna underförstå, att ni härmed ser bort från alla slags otillbörliga och omoraliska äktenskap. Olyckligtvis visa dock andra uttalanden, att ni tänker på alla slag av privat egendom, ja, till och med särskilt privatäganderätten till jorden. Denna oklarhet i tankegången, denna begreppsförvirring genomlöper hela eder bevisföring och leder eder till slutsatser, som så långt ifrån stämma överens med edra förutsättningar, att de till och med stå i skarpaste motsats till dessa, såsom när ni drar den slutsatsen, att då privatäganderätt till det som är frambragt genom arbete är moraliskt berättigad, måste detsamma gälla även dess absoluta motsats, nämligen äganderätten till det som Gud har skapat. All privategendom är ingalunda av samma art och kan lika litet som alla slags äktenskap vila på samma moraliska grundval. Att äktenskapet i sin rätta gestalt stämmer överens med Guds lag försvarar naturligtvis icke månggifte eller äktenskap mellan närbesläktade, som äro lagliga i en del länder. Och liksom det kan förekomma omoraliska äktenskap, så kan ock omoralisk privatäganderätt förekomma. Privategendom är det som den enskilde kan äga eller det, som en enskild, med statens samtycke, kan behandla som sådan. Juristen, såsom rätt och slätt statstjänare, må stanna här. Han behöver icke särskilja där statens lagar, icke göra någon åtskillnad. Men ni är icke statens utan Guds tjänare, moralens väktare. Ni vet vad den helige Thomas från Aquino sade:

»Mänsklig lagstiftning är blott lag i kraft av dess överensstämmelse med det sunda förnuftet, alltså när den härflyter från den eviga lagen. Men så snart den avviker från det sunda förnuftets väg kallas den orättvis. Och i så fall är den alls ingen lag utan snarare ett slags våld.»

Därigenom att ett eller annat slag av egendom tillåtes av staten, erhåller den alltså icke moralisk giltighet. Staten har ofta gjort till privategendom sådant, som icke kan vara det med rätta. Detta måste då betraktas som våld och plundring.

Sålunda ha kyrkoämbetenas värdighet och auktoritet, deras rätt att handha sakramenten och att förvalta kyrkans

världsliga gods, ofta bortskänkts som försäljningsbar egendom av lättsinniga furstar till deras hovmän och frillor. Ännu i dag kan i England en ateist eller en hedning som laglig egendom köpa rätten att anställa själasörjare, en rätt som han efter godtycke kan sälja, ärva eller skänka bort, och värdet av dessa legala rättigheter säges belöpa sig till omkring 300 milj. kronor.

Eller för att ta ett annat exempel: Bland forntidens kulturfolk ansågs och behandlades slavar överallt som laglig egendom, och detsamma var förhållandet i Europa långt efter kristendomens införande. Vid början av 1800-talet funnos inga kristna nationer, som icke - åtminstone i sina kolonier - erkände äganderätten till slavar, och slavskepp seglade över haven under kristna flaggor. Här i Förenta staterna kunde man ännu in på 1800-talet genom att köpa en människa erhålla samma äganderätt till henne, som till en häst, vilken man köpt, och i de muhammedanska länderna är slaven både efter lag och sedvänja köparens egendom.

Och ni, som i egenskap av påve på ett förtjänstfullt sätt sökt komma slaveriet till livs i dess sista tillflyktsorter, vill helt visst icke förneka, att det moraliska berättigandet av den egendom, som är frambragt genom arbete, icke kan och aldrig har kunnat gälla äganderätten till slavar.

Den användning, som ni gör i eder rundskrivelse av det omfattande ordet »egendom» eller »privategendom», vars moraliska berättigande man varken kan bejaka eller förneka, gör eder mening oklar och tvetydig, när man tar enstaka yttranden var för sig. Men om man läser det hela i sammanhang uppstår intet tvivel om att ni i ordet privategendom även inbegriper privat egendom till jorden. Genom att tyda eder mening så, finner jag att de skäl, som ni anför för privatäganderätten till jorden äro åtta. Låt oss undersöka dem i den ordning de äro framställda.

Ni påstår:

1. *Det som är köpt och betalt med rättmätig egendom är rättmätig egendom.*

Klart är det dock att köp och försäljning icke kan ge äganderätt, utan endast överföra den. Egendom som i sig själv icke har något moraliskt berättigande, får det heller genom att övergå från säljare till köpare.

Såvida det sunda förnuftet ej gör slaven till slavjägarens rättmätiga egendom gör det honom ej heller till slavköparens.

Eder bevisföring för den privata jordägarätten skulle emellertid lika så väl kunna brukas till försvar för äganderätten till slavar. För att visa detta behöver man endast i edert resonemang utbyta ordet »jord» mot »slav». Den skulle då lyda sålunda: »Om en person uthyr sin arbetskraft eller flit till andra, så gör han det för att i vedergällning få vad som är nödvändigt för livets uppehälle; han gör det i det bestämda syftet att erhålla en full och laglig rätt, icke allenast till sin lön, utan även till att disponera över denna lön efter behov.

Lever han sålunda sparsamt, samlar penningar och köper en slav för dem så är slaven blott hans lön i en ny form och följaktligen bör slaven, som en arbetare sålunda köpt, lika fullt stå till hans förfogande som själva lönen, vilken han erhöll för sitt arbete.»

Genom att på det sättet förändra eder bevisföring för den privata äganderätten till jorden till ett försvar för äganderätten till människor gör jag ingalunda något nytt. I min egen tid, i mitt eget fosterland, har detta resonemang att köp gav äganderätt varit det allmänna försvaret för slaveriet. Denna åsikt gjordes gällande av statsmän, jurister, präster och biskopar; den ansågs såsom riktig över hela landet bland folkets breda lager. Därigenom rättfärdigades det, att hustrun bortfördes från mannen, barnen från föräldrarna; därmed försvarade man tvångsarbetet, arbetsprodukternas borttagande, köp och försäljning av kristna genom kristna. I uttryckssätt liknande dem som ni använder frågade man: »Här är en fattig man, som har arbetat hårt, levt sparsamt och nedlagt sina besparingar i några få slavar. Viljen I verkligen frånröva honom hans förtjänst genom att frigöra dessa slavar?» Eller man sade: »Här är en fattig änka; allt vad hennes man har varit i stånd att efterlämna åt henne är några få negrer, lönen för hans hårda slit. Vill du utarma denna änka och hennes faderlösa barn genom att befria dessa negrer.» Genom en sådan begreppsförvirring och förväxling av rättmätig och orättmätig äganderätt, genom att utgiva människors lagar såsom Guds, kom en straffdom av eld och blod över vårt folk.

Samma villfarelse, som vårt folk gjorde sig skyldigt till genom att anse, att det som i sig självt icke var rättmätig egendom kunde bli det genom köp och försäljning, har ni råkat ut för, både formellt och reellt. Den privata äganderätten till jorden är icke mindre än privat äganderätt till slavar en kränkning av den sanna äganderätten. De äro olika former av samma röveri - tvillingåtgärder, genom vilka det fördärvade mänskliga skarpsinnet sätter den starke och listige i stånd att undandra sig den av Gud pålagda arbetsplikten, i det de tvinga andra att arbeta för sig.

Ligger det någon skillnad däri om jag gör mig till ägare av den jorden varav en person måste leva, eller om jag äger personen själv? Är jag icke i det ena fallet lika fullt hans herre som i det andra? Kan jag icke tvinga honom till att arbeta för mig? Kan jag ej tillägna mig så mycket av frukterna av hans arbete, som hans verksamhet tillåter? Har jag icke makt över liv och död? Ty att beröva en människa jorden innebär lika mycket död för henne som att beröva henne blodet genom att öppna hennes ådror eller luften genom att snärja ett rep kring hennes hals.

Kärnan i slaveriet är att ge den ena människan makt att ta den andra människans arbetsprodukter utan ersättning. Den privata jordäganderätten medför denna makt lika fullt som det absoluta slaveriet. Slavägaren måste lämna slaven så mycket av hans arbetes frukter, som var nödvändigt för hans livsuppehälle. Finns det icke i de s.k. fria länderna massor av arbetare som icke erhålla mera? Hur mycket mera av deras arbetsprodukter erhålla jordbruksarbetarna i Italien och England, än slavarerna erhöles i våra sydligaste stater! Satte icke i våra tider den privata jordäganderätten de europeiska jorddrottarna i stånd att fordra sin jus primæ noctis - rätt till första natten. Består icke samma skymf i våra dagar i utvidgad form i den osedlighet, som kommer av den ofantliga rikedom på den ena sidan och den bottenlösa fattigdomen på den andra? I vad annat bestod slaveriet i Ryssland än däri, att herrarna ägde den jord, varpå de livegna voro tvungna att leva. När en Ivan eller Katharina önskade rikta sina gunstlingar med andras arbete gävo de dem icke människor utan jordagods. Och när jordtillägningen gått så långt att ingen fri jord är övrig, som de jordlösa kunna ta i bruk, så träder utan vidare våld den mera dolda formen av arbetets

utsugning, som den privata jordäganderätten medför, i det egentliga slaveriets plats, emedan det är mera ändamålsenligt och ekonomiskt. Ty därvid behöver man icke infånga eller ha uppsyn över slavarne; man behöver icke en gång föda dem, när man icke har användning för dem. De komma av sig själv, bedjande om förmånen att få lov att tjäna, och de kunna avskedas, när man icke mer har bruk för dem. Piskan är obehöflig; svält är lika verksam. Detta är orsaken till att de normandiska erövrarna i England och de engelska erövrarna i Irland icke delade folket utan jorden mellan sig. Detta är orsaken till att europeiska slavskepp icke förde sin last till Europa utan till Nya världen.

Slaveriet är ännu icke avskaffat. Om än dess grövsta form är försvunnen i alla kristna länder, finns det ännu i en mera dold form mitt i civilisationens hjärta - ja, det är stätt i tillväxt. Det ges ett arbete att utföra till Guds ära och människors frigörelse för andra korsets vapendragare än de krigarmunkar, som kardinal Lavigerie med eder välsignelse sänder till Sahara. Dock framför ni i eder rundskrivelse samma skenskal till försvar för en form av slaveri, som det absoluta slaveriets försvarare använde till försvar för detta!

Araberna äro icke utan förstånd. Eder rundskrivelse kommer vida omkring. Vad skall edra krigarmunkar svara, om de, när de med geväret för bröstet på en arabisk slavhandlare fordra att den olyckliga karavanen skall frigivas, erhålla den förklaringen att han köpte slavarne för sina besparingar och han tillika tar fram ett exemplar av eder rundskrivelse och bevisar med edra argument, att slavarne följaktligen »blott äro hans arbetslön i en annan form» och frågar dem, om de, som äro utsända med eder välsignelse och äro i besittning av eder fullmakt, verkligen ha för avsikt att »beröva honom hans fria rätt att disponera över sin arbetslön och därmed varje hopp och möjlighet att föröka sitt bo och förbättra sin levnadsställning?»

2. Den privata jordäganderätten härleder sitt ursprung från det mänskliga förnuftet.

Ni framhåller vidare, att eftersom människan är begåvad med sunt förnuft och förmåga att tänka på framtiden, måste hon icke blott kunna förvärva äganderätt till jordens frukter utan också till själva jorden, så att hon genom dess produkter kan sörja för framtiden.

Förnuftet, med dess därav härflytande omtanke för framtiden är onekligen människans säregna karaktärsdrag, som höjer henne över djuren och visar, som skriften säger, att hon är skapad till Guds avbild. Och denna förnuftsbegåvning för, såsom ni påpekar, till nödvändigheten även rätt till privat förfogande över vad som helst, som är frambragt genom förnuft och omtänksamhet såväl som genom fysiskt arbete. I verkligheten äro dessa människans egenskaper oundgängliga, emedan allt arbete är i behov av förnuftets medverkan. Det är genom förnuftet som människan skiljer sig från djuren i sin egenskap av frambringare. I och för sig äro hennes fysiska krafter ringa, de utgöra så att säga blott ett medel, varigenom anden behärskar materiella ting, så att människan sättes i stånd att utnyttja naturens krafter efter behag. Det är tanken, förnuftet, som är den drivande kraften i arbetet och i all produktion.

Allt vad människan har frambragt genom sin tankeförmåga och framsynthet faller därför oemotsägligen in under den privata äganderätten. Men den kan ej gälla ting, som äro skapade genom Guds omtanke och försyn. Låt mig ta ett exempel: Vi anta, att ett resällskap färdas genom öknerna liksom israeliterna drog från Egypten. De av de resande som varit framsynta att medföra vatten, ha därmed förvärvat rättmätig äganderätt till detta; och de törstiga resenärerna som ha försummat detta, kunde väl bedja om vatten av de förra, men de ha ingen rätt till att fordra det. Ty om än vattnet i och för sig är en Guds gåva härleder sig denna vattentillgång på en sådan plats från de personers omtanke, som medförde det. Därför hade dessa en uteslutande rätt därtill.

Men låt oss anta, att andra i sin omtanke kommit före och tillägnat sig oasens källor samt nekat de resande att dricka därav, med mindre de betalade därför. Skulle en sådan framsynthet ge någon verklig rätt?

Det är icke den framsynthet som består i att bära vattnet dit där det behöves utan den framsynthet, som består i att sätta sig i besittning av källorna, som ni försöker att försvara genom att försvara den privata jordäganderätten.

Låt mig påvisa detta utförligare, emedan det kan vara mödan värt att bemöta dem, som säga, att, om privatäganderätten till jorden icke är rättvis, så är

privatäganderätten till arbetets frukter det ej heller, emedan materialet till dessa tages av jorden.

Det måste kunna inses vid närmare eftertanke, att all mänsklig produktion är jämförlig med en sådan vattentransport som ovan beskrivits.

Genom att människan odlar säd, smälter metaller, bygger hus, väver tyg eller annars utövar någon produktiv verksamhet, förändrar eller förflyttar hon blott något som förut existerar. Som producent är människan blott omformare, icke skapare; endast Gud kan skapa.

Eftersom nu dessa förändringar, som utgöra människans frambringande verksamhet, äro bundna till materien, så länge de förekomma, sammansmälter den privata äganderätten med ting vari naturbeståndsdelar ingå. Privat äganderätt uppstår sålunda till det naturmaterial, vari arbetet är införlivat. Alltså övergår vattnet, vilket i sin ursprungliga form och plats är en Guds gåva till alla människor, när de hämtas upp ur sin naturliga reservoar och föres in i öknen till rättmätig privategendom, emedan den enskilde genom att förändra dess plats har producerat det där.

Men en sådan privatäganderätt är i själva verket blott en tidsbegränsad besittningsrätt; ty om än människorna kunna hämta material från naturens förråds-kammare och förändra dess plats eller form efter behag, så börjar det dock strax åter att flyta tillbaka till denna förråds-kammare. Ved förmultnar, järn rostar, sten förvittrar och faller sönder; en del av de förgängliga produkterna hålla sig några månader, andra blott några dagar, under det andra strax försvinna vid användningen. Medan, så långt vi kunna se, materien är evig och kraften oförgänglig, medan vi icke förmå att vare sig omintetgöra eller skapa den minsta atom i en solstråle eller den svagaste kraft, som rör ett blad, försvinner däremot allt rörligt och sammansatt människoverk i naturens oupphörligt flödande ström. Därför blir erkännandet av sådan privatäganderätt till materien, som är bunden i arbetsprodukter, aldrig något annat än erkännande av tidsbegränsad besittningsrätt och aldrig något ingrepp i den gemensamma rätten till naturens förråds-kammare. På samma sätt som den samlade vattenmängden icke förminskas genom att man tar vattnet från en plats och överför den till en annan, eftersom det vid drickande, bortkastande eller avdunstning

alltid måste vända tillbaka till det naturliga förrådet - så förhåller det sig även med allt annat, som människorna genom sin verksamhet stämplars med sitt arbetsmärke.

När ni därför säger att människans förnuft ger henne rätt att inneha säker och varaktig besittning icke blott till det, som går åt vid användningen utan också till de för långvarig och framtida användning bestämda föremålen, så har ni rätt i fall ni tänker på sådana föremål som hus, vilka med reparation kunna vara genom generationer, eller föda och bränsle som förstöras vid användandet. Men när ni därav drar den slutsatsen, att människorna även kunna ha uteslutande äganderätt till det, som utgör det stora naturförrådet, varifrån allt måste hämtas, som människor ha behov av, så har ni uppenbart orätt. Människan må väl ha privatäganderätt till de av jorden frambragta arbetsprodukterna, då dessa med tiden förlora den genom arbetet erhållna formen och återgå till det naturliga förrådet, varifrån de äro komna, och då äganderätt till sådana föremål icke utgör en orättvisa mot andra; men hon kan icke äga själva jorden, eftersom den är det stora lager, varifrån även i framtiden produktionsmaterialet måste hämtas och varav överhuvud hela hennes fysiska tillvaro är beroende.

Det avgörande beviset för att människan icke kan göra anspråk på en liknande äganderätt till själva jorden, som hon kan göra på de alster hon frambragt av den genom sitt arbete, lämnar ni i själva verket själv i den följande paragrafen, där ni säger:

»Människans behov äro oupphörliga; tillfredsställda i dag, fordra de nya tillgångar i morgon. Naturen måste i överensstämmelse härmed ha givit människan anvisning på en beständig, ottömlig källa, där dessa behov kunna tillfredsställas. Men en sådan källa är endast jorden med sin ottömliga fruktbarhet.»

Med »människan» menar ni alla människor. Kan det som naturen är skyldig alla människor göras till några människors privategendom, varifrån de kunna utesluta alla andra? Låt mig dröja något vid edra ord: »Naturen måste i överensstämmelse härmed ha givit människorna anvisning på en beständig, ottömlig källa.»

Med naturen menar ni Gud. Sålunda är det eder åsikt, att Gud, genom att skapa oss, har ålagt sig själv den förpliktelsen

att sörja för oss genom en outtömlig källa, alltså detsamma som biskop Nulty uttrycker och för till sin oundvikliga slutsats i följande ord:

»Gud var fullständigt fri i den handling, varigenom han skapade oss; men eftersom han hade skapat oss förpliktigade han sig själv genom denna handling, att dra försorg om att nödiga existensmedel tillhandahållas oss. Härtill är jorden den enda källa, som vi känna. Jordan är därför i varje land folkets gemensamma egendom, emedan dess verkliga ägare, skaparen, som frambragte den, har överlåtit den som en frivillig gåva till folken. 'Terram autem dedit filliis hominum' - Jordan har han givit till människornas barn. När nu varje invånare i ett land är en skapelse av Gud, dvs. hans barn, och då alla äro lika i hans ögon, måste varje bestämmelse rörande landets Jord, som utesluter blott den ringaste i landet från hans andel i det gemensamma arvet, vara icke blott en orättvisa och en förolämpning mot denna människa, utan tillika det fräckaste trots mot skaparens välsignelserika avsikter.»

3. *Vidare säger ni, att den privata äganderätten till jorden hindrar icke andra att bruka den.*

Eder egen utsago, att jorden är den outtömliga källan, som Gud är skyldig människorna, måste ha väckt hos eder en obehaglig tveksamhet, huruvida jorden verkligen kan behandlas som privat egendom. Ty för att övertyga eder själv, söker ni tillika bevisa, att detta att några äga jorden icke inkräktar på andras rätt. Ni säger, att även om Jordan är delad mellan privata ägare upphör den därför icke att tillfredsställa allas behov, eftersom de, som icke äro i besittning av någon jord kunna skaffa sig jordens produkter genom att sälja sin arbetskraft.

Antag att någon bad eder som en moralens domare att avgöra följande samvetsfråga:

»Jag är ett bland flera syskon, till vilka vår fader efterlämnade en mark tillräcklig att föda oss alla. Eftersom han icke styckade ut den emellan oss utan överlät åt oss själva att bestämma gränserna för vars och ens besittning, tog jag såsom varande den äldste, hela landet i min privata ägo. Men därigenom har jag ingalunda uteslutit mina bröder från att erhålla livets uppehälle av jorden, ty jag har låtit dem arbeta för mig och betalt dem samma lön, som jag skulle ha

givit främmande arbetare. Har jag då någon orsak att känna samvetsförebråelser?

Vad skulle ni svarat därtill? Skulle ni icke säga honom, att han hade begått en dödssynd och att hans ursäkt blott skulle öka hans brott. Skulle ni icke ha bjudit honom att upprätta vad han brutit och att göra bättring?

Eller låt oss anta att ni såsom världslig furste regerade över ett regnlöst land, ett sådant som Egypten, där inga källor eller bäckar finnas utan i stället en välsignelserik flod lik Nilen, som tillfredsställde behoven. Vi anta vidare, att ni hade sänt några av edra undersåtar dit för att uppodla landet, och bjudit dem att handla rättskaffens mot varandra. Men snart får ni höra att några av dem hade gjort anspråk på äganderätt till floden och nekat de övriga varje droppe vatten, ifall de inte lämnade betalning därför. Dessa blevo sålunda rika utan att arbeta, under det de övriga, även om de arbetade hårt, blevo så utarmade genom att betala vattnet, att de knappast vara i stånd att uppehålla livet. Skulle ni icke högeligen harmas över att höra detta?

Antag vidare, att flodägarna inför eder ursäktade sitt handlingssätt på följande vis:

»Om än floden är fördelad mellan privata ägare upphör den icke därför att förse alla med vad de ha behov av, ty alla dricka av flodens vatten. Sådana, som icke äg något av flodens vatten, erhålla det genom att lämna sin arbetskraft i ersättning, så att det med all rätt kan sägas att allt vatten tas antingen från vars och ens egen flod eller från en eller annan arbetsprodukt, som man kan utbyta mot vatten.»

Skulle detta förminska eder harm? Skulle den icke bli ännu starkare genom denna ursäkt, som vore en förolämpning mot eder intelligens?

Jag behöver icke använda flera exempel för att visa eder att mellan detta att fullständigt utesluta en människa från Guds gåvor, eller endast ge henne tillgång till dem, ifall att hon betalar för dem, blott är samma skillnad som mellan den rövare, som lämnar sitt offer att dö, och den som blott utlämnar det mot lösen. Men jag önskar påvisa, hur ni genom eder egen utsago att »jorden även om den är delad mellan privata ägare, dock icke upphör att förse alla med vad de behöva» förbiser de betydelsefullaste fakta.

Från edert Vatikanpalats kan edert öga skåda ut över den vidsträckta Campagnan, där religiösa samfunds fromma bemödanden i förening med statens ansträngningar just på senare tid har gjort det möjligt för människor att leva. En gång odlades dessa slätter av burgna bönder och var över-sållade med små leende byar. Varigenom har den dömts till att under århundraden ligga öde? Historien ger oss svar därpå. Det var den privata äganderätten till jorden, tillväxten av de stora godsens som Plinius förutsåg skulle ödelägga Italien; den var orsaken till det uppväxande släk-tets degeneration, vilket möjliggjorde goternas och vanda-lernas inträngande, den var orsaken till att det brittiska riket prisgavs åt Odins och Tars tillbedjare; den var skulden till att de en gång så rika och tätbefolkade östromerska provinserna gjordes till byte för muhammedanska horder, eftersom legionernas förtunnade led och försvagade armar intet förmådde mot kroksabeln. Så blev korset sönderkrossat och halvmånen rest över Herrens grav och Sofiakyrkan.

I Skottland kan ni få se stora landsträckor, som under den galliska landrätten, vilken tillerkände alla rätt till lan-dets jord, uppfostrade kraftiga män, men som nu, då den privata jordägarätten härskar, äro överlåtna åt vilda djur.

Om ni reser till Irland kunna edra biskopar visa eder landsträckor där nu endast djur beta, men där man ännu kan se spår av landsbyar, vilka, då de ännu voro unga präster, beboddes av ett ärligt, gott och fromt folk. Om ni vill komma till Förenta staterna, skall ni finna hur i ett land, som är stort och rikt nog till att utan svårighet föda hela Europas befolkning, växer upp en sinnesstämning, som med oblidla ögon ser invandringen, emedan den konstlade brist som är resultatet av privatägarätten, kommer det att se ut som om det icke finnes plats och arbete nog till dem, som redan finnas där.

Eller res till våra antipoder, och ni skall få se i Australien lika väl som i England, att den privata jordägarätten är orsaken till att landet lägges öde och att folket sammanpressas iorstäderna. Gå till vilken plats ni vill, där de krafter som nutidens uppfinningar lösgjort, börja att märkas, och ni skall finna att den privata äganderätten till jorden är den förbannelse, som får människor till, som

profeten säger, att »lägga åker till åker så att de allena kunna bo i landets mitt».

T.o.m. för materialisten förefaller detta som synd och skam. Skola vi som anse denna värld vara Guds värld - vi som tro att människornas liv här på jorden endast är ett förspel till ett högre liv - skola vi försvara det?

4. *Edert nästa argument är, att därigenom att man har nedlagt arbete på jorden, ges även äganderätt till själva Jorden, och att förbättringarnas värde icke kan särskiljas från själva jordens värde.*

Detta argument skulle, om det vore riktigt, blott skänka dem äganderätt till jorden vilka nedlagt arbete på den samma. Detta skulle icke försvara den privata äganderätten sådan som den nu förekommer. Tvärtom skulle det kunna användas till försvar för en allmän vägran att betala arrendavgift o.d., varvid jorden skulle tas från dem som nu äro dess lagliga ägare, nämligen jorddrottarna och övergå till arrendatorerna och arbetarna. Och om det vidare förhölle sig så, att förbättringar icke kunna skiljas från själva jorden, hur kan då jordägarna göra anspråk på ersättning för de förbättringar som de själva ha utfört?

Men ni kan icke mena vad ni säger. Vad ni egentligen menar är antagligen, att den ursprungliga rättsgrunden för privatäganderätten till jorden är att ha nedlagt arbete på den. Men icke heller detta kan berättiga den nuvarande jordäganderätten. Ty är det icke en nästan allmängiltig sanning, att de bestående rättsanspråken till ägande av jorden icke grundas på brukningen av marken utan på makt och svek?

Tag t.ex. Italien! Är det icke sant, att största delen av Italiens jord äges av sådana, som långt ifrån att ha utfört arbete på den tvärtom ha tillägnat sig frukterna av deras flit, som ha bearbetat den! Gäller icke detta även med hänsyn till Storbritannien och andra länder? Även i Förenta staterna, där centralisationens makt ännu icke fått tid att så fullständigt utöva sin verkan och där dock försök ha blivit gjorda att ge jorden åt brukarna, förhåller det sig säkerligen ändå så, att för närvarande största delen av jorden äges av sådana, som varken bruka den eller ämna bruka den, utan endast behålla den för att kunna tvinga andra att betala dem för rätten att odla den.

Och förutsätta vi att nedlagt arbete ger äganderätt till landet, var äro då gränserna för denna äganderätt? Om en man kan förvärva äganderätt till flera kvadratmil jord genom att använda den till fårbeta, kan detta då åt honom och hans arvingar ge äganderätt till samma landsträckor, om de visa sig innehålla rika minerallager, eller om det vid befolkningstillväxten och samhällets utveckling blir användning för den till åkerbruk, trädgårdsanläggning eller byggnadsplats för en stad! Är det på rätten, som förvärvades genom deras arbete, vilka först drevo boskapsskötsel eller odlade potatis på New Yorks mark, som ni vill stödja privatäganderätten till denna landsträcka, som nu har ett värde av många miljarder?

Men edert påstående är icke i något avseende riktigt. På jord nedlagt arbete ger äganderätt till arbetets frukter men icke till själva marken, liksom fiskarens arbete på havet ger honom äganderätt till fisken men icke till själva havet. Det är heller icke sant, att den privata äganderätten till jorden är nödvändig för att tillförsäkra arbetaren frukterna av hans på jorden nedlagda arbete, ej heller att förbättringarna som nedlagts på jorden icke kunna skiljas från själva jorden. Att tryggad besittning är nödvändig för jordens bruk och förbättrande har jag redan framhållit, men att äganderätten icke är nödvändig visas genom det faktum att i alla civiliserade länder finnes jord som äges av en person, medan den odlas och förbättras aven annan. Störstadelen av den odlade jorden på de brittiska öarna såväl som i Italien och andra länder, odlas av arrendatorer och icke av ägarna; och kostbara byggnader bli likaledes resta av sådana som icke äga tomterna utan blott ha en tidsbegränsad besittningsrätt mot en viss avgift. Nästan hela London är byggd på sådana villkor och i New York, Chicago, Denver, San Fransisco, Sydney och Melbourne: såväl som i städerna på europeiska kontinenten finner man att ägarna av de största byggnaderna äro andra personer an tomtägarna. Så långt ifrån att förbättringarnas och jordens värde äro oskiljaktiga, är det i stället rätt allmänt att finna dem skilda vid privata affärer. Sålunda blev t. ex för någon tid sedan hälften av den tomt varpå det ofantlig Grand Pacific-hotellet i Chicago står, såld för sig allena, och på Ceylon är det icke sällsynt att en äger ett fruktträd och den andre marken, varpå det står.

Det finns i själva verket inga förbättringar, varken röjning, plöjning, gödsling, brunnsgrävning eller byggenskap som icke, så länge de äro till någon nytta, kunna skiljas från själva jordens värde. Ty jord med sådana förbättringar kan alltid säljas till högre pris än jord utan dem.

Om därför staten tar en skatt jämförlig med arrende eller hyresavgift av själva jorden, kan den därmed tillägna sig värdet av jordbesittningen, under det den lämnar fulla värdet av brukningen och förbättringarna orörda, något som den nu icke gör. Och då innehavaren, som fortfor att vara jordens ägare, när som helst kunde bortskänka eller sälja såväl brukningsrätten som förbättringarna - med plikt för den nye ägaren att utgöra den till jordens blotta värde svarande avgiften - skulle det stå honom alldeles fritt, om han ville behålla eller överlåta fulla värdet av det, som han genom sitt arbete eller genom kapitalanvändning har frambragt av jorden. Sålunda skulle vårt förslag medföra det - vilket är omöjligt på annat sätt - som ni träffande betecknar som rättmätigt och rättvist, nämligen att »arbetets frukter tillfalla den, som har utfört arbetet». Den privata jordäganderätten däremot, som sätter innehavaren i stånd att tillägna sig det värde, som jorden erhåller genom befolkningstillväxten och den sociala utvecklingen, utan att utgöra en motsvarande avgift till staten - fråntar arbetaren frukterna av den ena människans arbete till den andra, som njuter fördelarna därav. Ty arbetet såsom den aktiva faktorn är producenten av allt välstånd. Den blotta äganderätten producerar intet. En människa må äga en hel värld, det budet blir dock sanning: »Du skall äta ditt bröd i ditt anletes svett», ty utan arbete skulle hon ändå icke kunna skaffa sig ett mål mat eller kläder på sin kropp. När därför jordägarna i kraft av sin äganderätt, utan att själva arbeta, ha överflöd på dessa arbetsprodukter, följer därav, att de komma från andras arbete, att de måste utgöra frukterna av andras svett, att de äro tagna från sådana som hade rätt till dem, och njutas av dem, som icke hade sådan rätt.

Den enda nyttan av privatäganderätten till jorden - till skillnad från besittningsrätten - är att den skaffar ägaren arbetsprodukter, som han icke har förtjänat. Ty så länge jorden icke kan ge sin ägare en inkomst, som överstiger vad som är frukten av hans arbete och kapitalanvändning, dvs. så

länge han icke genom försäljning eller bortarrendering kan dra arbetsprodukter av den utan att arbeta - utgör äganderätten endast säkerhet för brukningsrätten och har intet värde. Betydelse och värde får den först när den börjat att lämna - eller ser ut att kunna lämna - sin ägare inkomst eller med andra ord när den ger honom makt att i egenskap av ägare tillägna sig frukterna av andras arbete.

Vad som väsentligast bidrar till att människor icke inse vilket rån den privata jordäganderätten utgör, är, att i de mest slående fallen gäller rånet icke den enskilde utan samhället; ty, såsom jag förut har framhållit kan den ekonomiska jordrätten (det värde, som jorden erhåller genom samhällets tillväxt och framåtskridande) omöjligt tillfalla brukaren. Den kan endast tillfalla ägaren eller samhället. De personer, som betala utomordentligt höga jordränteavgifter i sådana städer som London eller New York, bli icke personligen förorättade. Ty de erhålla ju värde för vad de betala och måste erkänna att de icke ha mer rätt att bruka dessa särskilt fördelaktiga tomter utan att betala för dem än tusentals andra. Och då de icke tänka på samhällets rätt eller då den är dem likgiltig göra de inga invändningar mot systemet.

Nyligen blev det utrett i New York att en man i en lång följd av år hade dragit avkastningen av en tomt, som vid stadens tillväxt hade blivit utomordentligt värdefull, utan att han ägde någon som helst rätt därtill. De som betalade tomthyran hade aldrig besvärat sig med att fråga om han hade rätt till densamma. De visste, att de icke hade rätt att använda denna jord, som så många andra ville ha, utan att betala därför, och de tänkte icke på eller bekymrade sig icke om allas rätt.

5. Än vidare säger ni, att den privata jordäganderätten understöddes och erkännes av allmänna opinionen, att den har bidragit till fred och lugn och gillas av den gudomliga lagen.

Även om det vore sant, att den privata jordäganderätten erkännes som berättigad av den offentliga opinionen, kunde detta lika litet bevisa dess berättigande, som de en gång över hela världen erkända slaveriet kunde rättfärdiga denna institution.

Men det är icke sant. Undersökning skall visa, att varhelst vi kunna spåra mänsklighetens första uppträdande, att den lika rätten till jorden alltid har erkänts. Och då enskild

brukningsrätt till jorden blev nödvändig för att trygga äganderätten till arbetsutbytet, fann man på ett eller annat sätt, som var tillräckligt under samhällets dåvarande tillstånd för att trygga likheten. Sålunda var den odlade jorden bland några folk föremål för periodisk del medan skogarna och betesmarkerna voro gemensamma. Hos andra folk hade varje familj rätt att besitta så mycken jord som den behövde till att odla och bygga på: men så snart användningen upphörde, hade var och en rätt att överta jorden på samma villkor. Något liknande voro även Moses åkerlagar. Den bland folket så lika som möjligt fördelade jorden gjordes oförytterlig genom jubileumsårets bestämmelser, genom vilka den, även om den var såld, vart 50:de år återfördes till de ursprungliga innehavarna.

Den privata jordägarätten såsom vi känna den vilken ger samma äganderätt till jorden, som med rätta gäller arbetets produkter, har ingenstädes uppstått annat än genom orättmätig åtkomst eller makt. Liksom slaveriet härleder den sitt ursprung från kriget, Den infördes i den moderna världen genom edra förfäder romarna, vilkas civilisation den undergrävde och vilkas herravälde den tillintetgjorde.

Med de nordiska folkens friare läggning bildade den en sorts kombination i feodalsystemet, i vilket - om än underdånigheten hade trätt i jämlikhetens ställe - ännu låg ett visst erkännande av den gemensamma rätten till jorden. En förläning var betrott gods och med rättigheterna voro plikter förbundna. Fursten, hela folkets representant, var den ende ägaren av jorden. Alla jordinnehavarna voro direkt eller indirekt hans arrendatorer, med vilkas besittningsrätt följde plikter eller avgifter, som, om än på ett primitivt och ofullkomligt sätt, voro uttryck för samma ide, som vi, genom jordvärdesskatten, vilja ha förverkligad. Kronogodsen användes till konungens och hovets underhåll; kyrkogodsen buro omkostnaderna för de allmänna gudstjänsterna, skolorna, sjuk- och fattigvården, medan innehavarna av andra förläningar måste underhålla försvaret och bestrida krigsomkostnaderna. En fjärde och mycket betydlig del av jorden förblev gemensam, så att omnejdens folk hade fria betesmarker och fri tillgång till skogsvirke, eller kunde använda den på annat sätt.

Detta delvisa, men ändå tydliga erkännande av den gemensamma rätten till jorden var orsaken till att arbetarna i en tid då hantverket och industrin ännu vora mycket utvecklade, krigen talrika, och då uppfinningar voro okända, ändå voro befriade från den frätande fattigdom, som råder i våra dagar trots vårt underbara framåtskridande. Med avseende på England förklarade framlidne professor Thorald Rogers, den mest framskjutne auktoriteten på detta område, att i det trettonde århundradet inte förekom någon folkklass så fattig, så hjälplös, så förtryckt och så sedd över axeln som miljoner av engelsmän äro under det berömda nittonde århundradet, och att, bortsett från verkliga hungersnödstider, ingen arbetare var så fattig att han behövde frukta för att hans hustru och barn skulle lida nöd om de skulle förlora honom. Voro ock människorna på den tiden i många avseenden ännu oupplysta och obildade, så var det icke desto mindre under den tiden de kyrkor och kloster byggdes, vilkas ruiner ännu i dag väcka vår förundran. På den tiden kände England icke till någon statsskuld, inga fattiglappar, inga stående härar, hade icke tusenden och åter tusenden mänskliga varelser, som efter uppvaknandet om morgonen icke visste var de om aftonen skulle vila sina huvuden.

Efter länsväsendets förfall utvidgades det privata jordäganderättssystemet, som hade förstört Rom, allt mer och mer. Beträffande England kan man kort och gott säga, att kronogodsens till största delen blevo bortskänkta åt gunstlingar, att kyrkogodsens utdelades av Henry VIII och hans hovmän, och, vad Skottland beträffar, beslagtogs av adeln. Även militärbördorna blevo slutligen i det adertonde århundradet upphävda och ersatta med förbrukningsskatter på folket. Allt detta tilldrog sig inom en tidrymd, som började med tudorerna och sträckte sig ända in i våra dagar. Nästan alla gemensamma ägor togos i besittning av de större jordägarna, under det med tiden samma privata jordäganderätt utbreddes i Irland och på Skottlands högländer, dels med svärdet, dels genom bestickliga hövdingar. Enbart militärförläningarna skulle - om de i stället för att efterskänkas hade omformats till en proportionell jordavgift - vara tillräckliga att bestrida alla offentliga utgifter, utan ett öres annat skattepålägg.

Om den nya världen, vars institutioner utgöra en fortsättning av Europas, behöver jag blott framhålla, att jordens fördelning i stora gods är orsaken till att det spanska Amerika är så efterblivet och att det så ofta hemsöks av oroligheter; att de stora plantagerna i sydstaterna voro orsaken till att slaveriet höll sig fast där, medan jorden i de nordliga delarna, där den gamla engelska andan hade gjort sig gällande, blev någorlunda jämnt fördelad och de försök som gjordes att upprätta storgods misslyckades nästan helt. Häri ligger den egentliga orsaken till nordstaternas kraftiga tillväxt. Men vanan att behandla jorden som privat egendom hade slagit fasta rötter i den offentliga meningen i England före koloniseringsperiodens slut. Sålunda blev jorden såväl i de enskilda staterna som i Förenta staterna överhuvud behandlad på samma sätt. Om än jorden först såldes billigt och sedan till och med bortskänktes till nybyggare, blev också mycken jord såld till spekulanter och stora landsträcker bortskänkta till järnvägsbolag och liknande företag, till dess Förenta staternas offentliga jordområden, som för en människoålder sedan syntes obegränsade, nu i själva verket äro bortslösade. Och detta är, som erfarenheten från andra länder visar, den naturliga följderna av att göra jorden i ett växande samhälle till privat egendom. Da jordäganderätten är liktydig med tillägnande av oförtjänt rikdom, komma de starka och hänsynslösa att tillförsäkra sig den. Men när, som vi föreslå, den ekonomiska jordräntan tas av staten för samhällets bruk, skall jorden gå över på deras händer som vilja bruka den och förbli hos dem, ty då kommer blott användningen icke aganderätten att ge inkomst.

Vad edert yttrande angår, att den privata jordäganderätten har fört till frid och ro bland människorna, är det blott behöfligt att hänvisa till det notoriska faktum, att striden om jorden har varit en ständig orsak till processer. Och det är den av jordäganderätten härledda fattigdomen, som gör fångelserna och arbetsinrättningarna till ett ofrånkomligt bihang till det vi kalla den kristliga civilisationen.

Ni antyder, att Guds lag ger sitt samtycke till den privata jordäganderätten, i det ni anföra följande från Moses: »Du skall icke begära din nästas hustru, ej heller hans hus, ej heller hans åker, ej heller hans tjänare eller tjänsteflicka, ej heller hans ox eller åsna eller något vad honom tillhör.»

Om ordet: »ej heller hans åker» skall, som ni menar, förstås som ett erkännande av den privata jordäganderätten såsom den existerar i våra dagar, så måste orden »ej heller hans tjänare eller tjänarinna» förstås som ett ännu tydligare erkännande av slaveri. Det framgår klart av andra bestämmelser i samma lagbok, att dessa uttryck gällde såväl dem, vilka voro slavar för en viss tid, som de livegna. Men med ordet »åker» kan här förstås bruk och förbättringar, vartill äganderätt kan göras gällande, utan att äganderätt till själva jorden erkännes. Och att detta omnämmande av åkern icke utgör något erkännande av den privata jordäganderätten, sådan den nu existerar, bevisas av det faktum, att Mose lag fullständigt förbjuder sådan absolut äganderätt med följande ord: »Jorden skall icke säljas, så att den för alltid avträdes, ty landet är mitt och I ären främlingar och gäster hos mig», och det var som följd därav man drog omsorg för dess återlämnande, vart femtionde år, varigenom det, under dåtidens primitiva samhällsförhållanden, tillförsäkrades var och en av det utvalda folket fotfäste på jorden.

I själva verket finner man icke i hela skriften det ringaste försvar för äganderättens utsträckning till att i samma mån omfatta själva jorden som arbetets produkter. Överallt behandlas den som Guds fria gåva, som »landet, som Herren din Gud har givit dig».

6. Framdeles säger ni, att föräldrarna böra dra försorg om sina barn och att den privata jordäganderätten är nödvändig för att sätta dem i stånd därtill.

I allt vad ni har att säga om familjeförhållandenas helighet äro vi fullt ense. Men hur faderns plikt att sörja för sina barn kan rättfärdiga privatäganderätten till jorden kunna vi icke inse. Ni framhåller, att den privata jordäganderätten är nödvändig för att fadern skall kunna uppfylla sina plikter och därför rättvis, ty »en helig naturlig lag bjuder, att familjefadern förskaffar allt, som är nödvändigt till hans barns underhåll, som han har avlat. Naturen bjuder även att han, då barnen återspegla hans drag och äro ett slags fortsättning av hans person, skall skydda deras framtid och skaffa dem sådant, varmed de på hederligt sätt kunna skydda sig mot livets växlande öden. Men detta kan han icke göra, om han ej som arv åt sina barn lämnar en fruktbringande egendom.»

Tack vare honom, som har sammanbundit generation med generation med sådana band, att den ömmaste föräldrakarlek hälsar oss vid vår tillkomst i världen, och barnens vördnad förmildrar vår bortgång, är det faderns både plikt och glädje att sörja för barnet till dess det förmår reda sig själv. Å andra sidan är det barnets plikt och privilegium att vara föräldrarnas stöd. Håri ligger den naturliga grunden för äktenskapet, kärnan i den ömmaste och renaste mänskliga glädje, som den katolska kyrkan har skyddat med sådan outtröttlig vaksamhet.

Vi äro under en följd av år i behov av vår jordiska faders omsorg. Men hur litet, hur övergående och begränsat är icke detta behov, jämfört med vårt behov av hans försyn, i vilken vi leva och röra oss. Vår Fader, som är i himmelen! Det är till honom, varje god och fullkomlig gåvas givare, och icke till våra jordiska förfäder som Kristus lärde oss att bedja »giv oss i dag vårt dagliga bröd». Och hur sant är det icke, att det är genom honom som människosläktet existerar. Låt den vanliga temperaturen på jordklotet blott stiga eller falla några grader, en skillnad, som blott behövde vara ganska ringa i jämförelse med den skillnad, som vi kunna åstadkomma i våra laboratorier, och människosläktet skulle försvinna, som is under tropikernas sol, eller falna som bladen falna genom frosten.

Fädernas plikt är att efterlämna sina barn inkomstgivande egendom, som gör det möjligt för dem att trygga sig mot brist och elände under livets växlingar! Det som icke är möjligt kan icke bli en plikt och hur är det möjligt för fadern att göra detta? Ni har icke tänkt på hur mänskligheten i själva verket lever »ur hand i mun» och varje dag får sitt dagliga bröd, hur litet det ena släktledet efterlämnar eller kan efterlämna åt det nästa. Det är tvivelaktigt huruvida den civiliserade världens rikedomar utgöra ens så mycket som blott ett års produktion. Däremot är det säkert, att om arbetet avstannade, så att människorna måste leva av det förhandenvarande förrådet, skulle det blott dröja några dagar innan pest och hungersnöd skulle utbryta i de rikaste länder.

Den fruktbringande egendom som ni talar om är privat jordegendom. Men nu är inkomstgivande jord, såsom alla nationalekonomer äro eniga om, bättre än den jord, som människan i allmänhet kan erhålla; det är jord, som ger ägaren såsom ägare en inkomst och därför sätter ägaren i

stånd att tillägna sig arbetets frukter utan att själv arbeta. Följaktligen betingar denna jordens vinst, som en person framkallar, ett rov från andra personer. Det är därför möjligt blott för några få fäder att lämna lönsam jord i arv. Vad ni därför faktiskt förklarar är, att det är alla faders plikt att kämpa för att kunna efterlämna åt sina barn det, som blott de få, som äro särskilt starka eller utrustade med tur eller hänsynslöshet kunna lämna efter sig, och tillika något som innefattar utplundring av andra - som berövar andra Guds gåvor.

Denna antikristliga lära har länge tillämpats i hela den kristna världen. Vilka äro följderna därav?

Är det icke just de missförhållanden, som ni skildrar i eder rundskrivelse? Har icke resultatet blivit att människorna, så långt ifrån att därvid kunna skydda sig från brist och elände i det jordiska livets växlingar fastmer till sitt flertal just därigenom döms till brist och elände, som livets naturlagar icke förorsaka; till brist och elände som icke ens förekomma bland vilda folkslag. Under den privata jordäganderättens system äro i de rikaste länder icke en gång 5 procent av fäderna i stånd att vid sin död efterlämna något nämnvärt arv, ja, de flesta kanske icke ens tillräckligt till sin egen jordafärd. Några få barn ärva rikedomar, som äro större än de ha behov av, men det stora flertalet erhåller icke blott intet efter sina fäder utan de uteslutas även genom den privata jordäganderätten från arvet från deras himmelske fader. De flesta människor äro tvungna att bedja andra om tillåtelse att leva och arbeta och att slita hela livet igenom för en lön, som ofta icke sätter dem i stånd att undgå hunger och fattigdom.

Vad ni i verkligheten framhåller, är att de jordiska fäderna skola överta den himmelske faderns gärning. Men det är icke ett släktleds sak att förse det följande med allt vad det har behov av för att på ett hederligt sätt kunna skydda sig mot brist och elände. Det är Guds uppgift. Vi skapa icke mera våra egna barn än vi skapa vår fader.

Det är Gud som är skapare av varje följande generation lika fullt som av varje föregående. Och för att erinra om edra egna ord: »Naturen (Gud) måste därför ha givit människorna anvisning på en beständig och outtömlig källa, där dessa behov kunna tillfredsställas. Men en sådan outtömlig källa är endast jorden med de frukter hon skänker.» Vad ni nu påstår

är däremot, att det är människornas plikt att sörja för sina barns behov, genom att ta denna källa i besittning och sålunda utesluta andras barn från denna »outtömliga källa», som Gud har skapat för alla.

Vad som är den ena människans plikt mot sitt barn måste vara allas. Men består denna plikt icke mycket mera i att livnära, uppfostra och undervisa barnet, så att det som fullvuxen människa har en sund kropp och ett väl utvecklat förstånd, att det uppväxer i goda seder, fromhet och flit, och i ett samhälle som ger det och andra fri tillgång till Guds gåvor? Härigenom skola fäderna kunna göra mera för att skydda sina barn mot brist och elände, än vad som nu är möjligt för till och med den rikaste fader, lika mycket mer som Guds försyn övergår människornas. Ty Guds rättfärdighet ler mot alla människornas försök att förvränga den, och i kraft av dolda lagar som sammanbinda mänskligheten, förgiftas den rike genom de fattigas lidanden. Till och med de få, som under den allmänna kampen för tillvaron äro i stånd att efterlämna någon förmögenhet åt sina barn, vilken de anta skall skydda dem från brist och elände - ha de väl lycka med sig? Visar manne erfarenheten, att det är till fördel för barnet, att det ställes över sina kamrater och sättes i stånd att tro, att Guds arbetslag icke gäller för det? Är icke sådan förmögenhet snarare till förbannelse än välsignelse? Fördärvar den icke ofta den barnsliga kärleken, och bringar den icke ofta oenighet och missämja in i familjelivet? Och hur länge äro de rikaste och mäktigaste i stånd att bevara sina barn undan livets skickelser och prövningar? Intet är säkrare än att den förre världsmannens blod i dag flyter i lazzaronens ådror, och att avkomlingar av konungar och furstar i dag ha sitt tillhåll i arbetshus och fattigkvarter.

Men i den samhällsordning som vi arbeta för, där alla privatmonopol på Guds gåvor äro borttagna, där arbetets frukter därför även skulle tillfalla arbetaren, måste det bli alla människor möjligt att skaffa sig en fullt människovärdig tillvaro genom ordentligt arbete. Och för alla dem, som sakna arbetsförmåga eller ha förlorat sina naturliga beskyddare och försörjare, kunde det sörjas rikligt med hjälp av den växande fond, som Gud genom jordräntelagen förser samhället med - icke som en karg och nedsättande allmosa utan som deras

goda rätt, som en försäkring som det kristna samhället gäldar alla sina medlemmar.

Sålunda ge faderns plikter gent emot sitt barn alls inte något stöd för den privata jordäganderätten, utan tvärtom fördömes den därigenom och tvingar oss, att med de mest betydelsefulla skäl få den avskaffad på ett enkelt och verkningfullt sätt genom jordvärdesskatten.

Denna faderns förpliktelse gent emot barnen är icke blott begränsad till dem, som själva ha barn utan åligger var och en som nått till mankraft och ansvars känsla.

Ställde icke Kristus ett litet barn bland sina lärjungar, under det han sade att »deras änglar i himmelen se alltid min himmelske Faders ansikte»? Det vore bättre för en människa, yttrade han, att en kvarnsten hängdes kring hennes hals och hon kastades i havets djup, än att hon skadade ett sådant litet barn.

Och vad är i våra dagar resultatet av den privata jordäganderätten i de rikaste av de s. k. kristna länderna? Är det icke, att unga personer frukta för att ingå äktenskap, att gifta människor frukta för att få barn, att barn dräpas av brist på näring och omsorg eller tvingas till att arbeta, så att många av dem träda in i mogen ålder med en ofullkomligt närd kropp med överspända nerver och ett utvecklat förstånd - under förhållanden, som icke blott på förhand döma dem till lidande utan ofta även till förbrytelser och göra dem till lätta rov för fängelset eller bordellen.

Om ni ville överväga allt detta, så är det intet tvivel om, att ni i stället för att försvara den privata jordäganderätten skulle döma den med bannlysning!

7. Därefter säger ni, att den privata jordäganderätten uppmuntrar näringsfliten, förökar välståndet och binder människorna vid jorden och fosterlandet.

Den tanke, som Arthur Young uttryckte i orden: »Äganderättens magi förvandlar torr sand till guld», har sin orsak i den förväxling av äganderätten och besittningsrätten, varom jag förut har talat, och som medför att man ger den privata jordäganderätten äran för det som har sin grund i tryggheten för arbetets produkter. Jag behöver icke åter påvisa, att den förändring, som vi föreslå - skatte-bördans överförande på jordvärdet eller jordräntan, och upphävande av alla andra skatter - skulle ge jordbrukaren mycket större

säkerhet till frukterna av sitt arbete än det nuvarande systemet och besittningen mycket större beständighet. Ej heller är det nödvändigt att ytterligare påvisa, hur den skulle ge egna hem åt dem som nu äro utan, och binda människorna vid deras fosterland. Ty efter genomförandet av vår reform kunde var och en, som önskade ett stycke jord till eget hem eller för produktiva ändamål, erhålla det utan att betala någon köpeskilling och kanske utan att betala någon avgift. Ty den skatt eller avgift, som vi föreslå, komme icke att falla på all jord, icke heller på all brukad jord, utan endast på sådan jord, som vore bättre än den sämsta jorden, som var i bruk. I själva verket är denna skatt ingen egentlig skatt utan en avgift till staten för ett värdefullt privilegium. Och även de, som på grund av omständigheterna eller sina yrken icke önskade att ständigt använda jorden, skulle icke desto mindre ha lika andel med andra i fosterlandets jord såväl som i dess allmänna välfärd.

Men jag skulle önska, att ni ville överväga hur ytterligt onaturliga massornas villkor äro i de rikaste och mest framåtskridande kristna länderna; hur stora delar av dem som leva i bostäder, som ingen rik man kan önska att hans hundar skulle bo i, medan den allra största delen icke har någon bostad, varifrån de icke på grund av den obetydligaste omständighet kunna drivas bort, hur många som icke ha något hem alls, utan måste söka det skydd som tillfället eller givmildheten bjuder dem. Jag ville gärna be eder överväga det faktum, att det stora flertalet människor i sådana länder ingen som helst andel har i det land som de bli lärda att kalla sitt fosterland, för vilket de uppmanas att, vid givet tillfälle, vara beredda att kämpa och dö. Vad rätt har t.ex. flertalet av edra landsmän till sitt fosterland? Kunna de leva i Italien utanför fångelser och fattighus, med mindre de tillköpa sig rättigheten hos någon av Italiens ägare? Måste icke britten, amerikanaren, araben eller japanen göra detsamma? Kan icke det, som Tiberius Gracchus sade för århundraden sedan, sägas med samma rätt i dag: »Romerska män! I kallens världens herrar och haven dock icke rätt till en fotsbredd av dess jord! De vilda djuren hava sina hålor, men Italiens krigare hava endast vatten och luft.»

Det som är sant med avseende på Italien gäller för hela den civiliserade världen - det är en ständigt växande sanning.

Det är en oundviklig följd av den privata jordägande-rätten under framåtskridande civilisation.

8. *Slutligen hävdar ni, att den privata jordäganderätten vilar på naturrätten och icke på mänskliga bestämmelser, att staten icke har rätt att avskaffa den, och att beskattning av jordvärdet skulle vara orättvist och grymt mot de privata ägarna.*

Detta, liksom så mycket annat av det ni säger, är framfört i sådana obestämda uttryck som »privategendom» och »privata ägare» - en brist på noggrannhet vid användningen av dessa ord, som otvivelaktigt bidragit till att förvirra eder egen tankegång. Men sammanhanget lämnar intet tvivel om, att ni med »privategendom» menar privat jordegendom och med »privata ägare» förstår privata jordägare.

Edert påstående, att den privata jordegendomen härleder sig från naturen och ej är införd av människor, har ingen annan grund än förväxlingen av jordäganderätt och besittningsrätt och att jordäganderätten tillskrives det som tillkommer dess motsats: äganderätt till arbetets produkter. Ni har icke försökt att ge den någon annan grundval, lika litet som någon annan försökt det. Att den privata äganderätten till arbetets produkter härleder sig från naturen är tydligt, eftersom naturen ger sådana ting till arbetet och till arbetet allena. Och om varje produkt av detta slag veta vi, att den endast uppstår genom naturens avkastningsförmåga, som blott belönar den enskildes verksamhet och flit. Därför förbindes med sådana ting en äganderätt, som härstammar från och kan föras tillbaka till den, som har frambragt dem. Denna rätt är äldre än staten och står högre än dess förordningar, så att det, enligt vår mening, är våld mot naturrätten och orättvist mot den enskilde ägaren att staten beskattar arbetet och dess frukter. De tillhöra icke kejsaren. De äro ting som Gud - för vilken naturen blott är ett annat uttryck - ger till dem, som sträva därefter på den väg han själv har utpekad - genom arbete.

Men vem vågar föra den privata jordäganderätten tillbaka till en förordning av skaparen? På vilket sätt ger naturen en sådan äganderätt? Erkänner hon den på något sätt? Förmår någon visa genom skillnad i växt, i ansikte, i kroppsställning eller hudfärg, genom dissektion av deras kroppar eller analys av deras krafter och behov, att den ena människan av naturen

är bestämd till jordägare och den andra till arrendator? Det, som har människan att tacka för sin tillvaro, som är lika förgängligt som hon själv, som i själva verket blott utgör en flyktig form av hennes arbete, det har hon rätt att erhålla och överlåta som uteslutande personlig egendom. Men hur kan en sådan personlig äganderätt förbindas med jorden, som existerat före människan, och som fortsätter att finnas till under det att generationer av människor komma och gå - denna outtömliga källa, som skaparen har givit människan för att »tillfredsställa hennes dagliga behov».

Klart är, att den privata jordägarätten vilar på statens lagar och icke på naturens. Därför kan ej blott ingen invändning av moraliska skäl göras emot oss, när vi föreslå att staten skall aldeles avskaffa den, utan eftersom den kränker naturrätten och är en grov orättvisa från statens sida, ett »fräckt trots mot skaparens goda avsikter», är det också statens moraliska plikt att avskaffa den. Långt ifrån att det också ligger något orättvist i att ta fulla värdet av jordägarätten till samhällets bruk, ligger tvärtom den verkliga orättvisan i att låta detta värde tillfalla enskilda - en orättvisa som i verkligheten är detsamma som röveri och mord.

Om ni fått blick härpå, fruktar jag icke, att ni ens ett ögonblick vill lyssna till det oförskämda talet, att innan samhället kan tillägna sig vad Gud har bestämt åt det, innan människorna, som blivit plundrade, kunna bli återinsatta i sina naturliga rättigheter, måste man först lämna de nuvarande jordägarna ersättning. Ty ni inser säkert att jordvärdesskatten kommer att bli till direkt och stort gagn för alla små jordägare, vars intressen som arbetare och kapitalister äro långt större än deras intressen som jordägare. Likaså inser ni nog, att om än de stora jordägarna - eller rättare de besittande klasser bland vilka jordens avkastning är delad genom inteckningsräntor, arrendeavgifter etc. - skulle bli den jämförelsevis förlorande parten, så skulle även de i själva verket vinna på reformen ifråga - genom växande välmåga och förbättrade seder. Men fastare, skarpare och bestämdare än alla beräkningar över vinst och förlust, måste här eder plikt som människa, eder kristliga tro förbjuda eder att blott ett ögonblick lyssna till sådant gyckel med rätt och orätt.

När staten har användning för ett stycke jord till allmännyttiga ändamål är det blott rättvist att den, vars jord man sålunda tar, får ersättning eftersom i annat fall somliga jordägare skulle bli hårdare behandlade än andra. Men där jordrätten genom den föranstaltning, som träffar alla lika, tillfaller samhället, kan det icke bli fråga om någon ersättning. Ersättning skulle i sådant fall blott bli en fortsättning av orätten i en eller annan form - jordägarna och kapitalisterna skulle då i form av kapitalräntor erhålla vad de förut mottagit som jordränta eller inteckningsräntor. Ni vet att man icke så utan vidare får driva gyckel med rätt och orätt, och när det verkligen blir klart för eder, att jorden är den förrådkammare, som Gud har bestämt för alla hans barn, så skall ni lika litet fästa eder vid anspråk på ersättning, som Moses skulle ha fäst sig vid en fordran om att Faraos skulle göras skadeslös innan Israels barn kunde få dra bort.

Ersättning för vad? För att uppge det som orättvist tagits? Nej, jordägarnas krav på ersättning utmyнна ej däri. Vi önska icke plundra egypterna. Vi fordra icke, att det som med orätt tagits från arbetarna skall återlämnas. Vi äro villiga att låta gjort vara gjort och att låta döda orättvisor begrava sina döda. Vi föreslå att låta dem, som intill nu genom jordränta ha tillägnat sig arbetets frukter, behålla vad de sålunda ha fått. Vi föreslå blott, att för framtiden skall all sådan utplundring av arbetarna upphöra, att för framtiden - icke för den tid som gått - skola jordägarna betala till samhället den jordränta, som med rätta tillhör samhället.

III

Jag har sagt nog för att visa eder, hur orätt ni gör oss, som genom avskaffandet av den privata jordägarätten i själva verket blott önska mera fullständigt trygga den sanna ägarätten, när ni slår oss samman med socialisterna, vilka vilja göra all egendom gemensam. Men ni gör även socialisterna orätt.

Det finns många, det skall icke nekas, som i det de bittert känna den nuvarande förmögenhetsfördelningens olikhet blott besjålas av ett blint hat mot de rika och en brinnande lust att omstörta allt bestående. Sådana människor äro dock mindre farliga än de, som ständigt framhålla att ingen genomgripande reform är nödvändig eller överhuvud möjlig. Men det är ej

riktigt att förväxla dessa samhällsomstörtare med dem som, hur falska deras åsikter än må vara, föreslå bestämda reformplaner för att råda bot på det onda.

Socialisterna i den mening som jag tar detta ord och så vitt detta uttryck användes för en någorlunda fastställd teori och icke obestämt och oriktigt användes på alla, som överhuvud önska rimer genomförda - söka icke, som ni antyder, att avskaffa all privategendom. De som arbeta därför kallas riktigare kommunister. Vad socialisterna eftersträva är statens övertagande av kapitalet, vari de bestämt och felaktigt innesluta jorden, eller rättare sagt, de fordra statens övertagande av de stora kapitalen och införande av statsdrift och statsstyrelse in i detalj av de stora arbetsföretagen. På detta sätt hoppas de kunna avskaffa kapitalräntan, som de anse vara orättmätig och skadlig samt att kunna befrias från bankirer, spekulanter, entreprenörer, mellanhänder, som de betrakta såsom onyttiga och ödslare. De hoppas kunna ersätta det nuvarande lönesystemet med ett allmänt kooperationsväsen och att förhindra konkurrensen, som de anse vara huvudorsaken till arbetarnas utarmning. De mera moderata av dem gå, om icke så långt, så dock i samma riktning och söka genom statens reglerande ingripande något hindra eller mildra de värsta formerna av fattigdomen. Huvuddraget i socialismens karaktär är, att den i utvidgning av statens funktioner ser medlet mot samhällets brister, att den önskar sätta reglering och ledning i konkurrensens ställe och en intelligent kontroll genom ett organiserat samhälle i stället för de individuella krafternas fria spel och önskningar.

Såväl anhängarna av fackföreningar som protektionisterna ha, om de än i allmänhet räknas till socialisterna, icke desto mindre i det väsentliga samma karaktär.

Fackföreningarna söka höja lönerna, förkorta arbetstiden och eftersträva ett allmänt förbättrande av lönarbetarens ställning genom att förmå arbetarna sammansluta sig i förbund, som skola bestämma de priser, till vilka arbetarna vilja sälja sin arbetskraft. Man söker uppträda som en enhet mot arbetsgivarna i händelse av meningsskiljaktigheter och att vid givet tillfälle använda strejken, deras nödvändiga vapen. Man insamlar nödiga medel härtill och ibland även till att understöda arbetslösa medlemmar.

Protektionisterna söka genom förbud eller tullar reglera näringslivet och kontrollera handeln i varje enskilt land, för att därigenom, såsom de föreställa sig, göra den egna näringsfliten mera mångsidig och hindra den utländska konkurrensen.

I fullständig motsats till dessa stå anarkisterna, ett uttryck, som, om det än ofta användes för att beteckna hänsynslösa, förstörelselystna personer, egentligen är namnet på dem, som genom det myckna onda, som allt för mycket regerande medför, kommit till det resultatet att all överhet är av ondo, och som tro, att människornas gemensamma intresse skulle alldeles av sig själv tillförsäkra oss allt nödigt samarbete om blott allt regeringstvång avskaffades.

Skiljaktiga från alla dessa äro de, vilkas förespråkare jag skulle önska vara. Eftersom vi anse den verkliga äganderätten okränkbar, betrakta vi all tvungen kommunism såsom röveri, som måste leda till fördärv. Men vi förneka ingalunda, att frivillig kommunism möjligen är den högsta samhällsordning, som människorna överhuvud kunna uttänka. Ej heller förneka vi möjligheten av att människorna en gång komma så långt, eftersom vi ju dock bland de första kristna och bland den katolska kyrkans munkordnar ha exempel på kommunistiska samhällen i mindre skala. S:t Peter och S:t Paul, S:t Thomas av Aquino och Fra Angelico, karmeliternas, franciskanernas och jesuiternas berömda ordnar, vilkas hjältemod planterade korset bland de amerikanska urskogarnas vilda stammar; alla dessa sällskap, som icke funno något barmhärtighetsverk vara för farligt eller utförbart, voro alla kommunistiska sällskap. Då nu detta är oss bekant kunna vi ingalunda förneka, att ett samhällstillstånd är möjligt, i vilket den allt omfattande kärleken kan inta alla andra bevekelsegrunders plats. Men vi hålla före, att en sådan kommunism blott är möjlig, där det härskar en allmän och djup religiös tro, och att ett sådant samhällstillstånd blott kan uppnås på rättfärdighetens väg. För att kunna bli ett helgon måste man törst bli en hederlig människa.

Men från såväl anarkisterna som socialisterna skilja vi - som av brist på ett bättre uttryck kalla oss anhängare av jordvärdebeskattningen - oss fullständigt. Vi anse, att de båda ta fel, fast i motsatt riktning. Den ena genom att förbise människans sociala natur, den andra hennes individuella.

Medan vi äro på det klara med, att människan framför allt är en individ och att genom statens ingripande i angelägenheter, som tillhöra den enskilde, endast ont kan uppstå, så inse vi å andra sidan att människan är ett socialt väsen eller som Aristoteles kallade henne ett »politiskt djur» och att staten är nödvändig för mänsklighetens utveckling, att den har en oundviklig plats i en naturlig ordning. I den sociala organismen se vi en likhet med människokroppens organism. Statens funktioner finna vi likartade med dem, som människoorganismens medvetna intelligens utövar. Då vi vidare anse att individens intressen och önskningar fungera på samma sätt som de ofrivilliga och omedvetna instinkterna i den mänskliga organismen, så förefalla anarkisterna oss såsom människor, vilka vilja ta sig fram i livet utan huvud, och socialisterna såsom människor, vilka försöka styra de underbart invecklade och ömtåliga organen i sin kropp genom den medvetna viljan.

De filosofiska anarkisterna, som jag här talar om, äro fåtaliga och ha för närvarande ringa praktisk betydelse. Det är med socialisterna av olika riktningar som vi ha att kämpa.

Vi överensstämma med socialisterna på några punkter, eftersom vi tillfullo erkänna människans sociala natur. Sålunda hävda även vi att alla monopol böra övertas och styras av staten. Även för främjandet av allmän sundhet, upplysning och offentliga bekvämligheter önska vi statens verksamhet utvidgad.

Men det förefaller oss att socialismen i alla dess olika former och syften saknar radikalism; att gå till det ondas rot. Den hämtar sina teorier från dem, som söka rättfärdiga massornas utarmande, och dess försvarare utbreda den falska och nedsättande läran, att slaveriet varit arbetets ursprungliga tillstånd. Socialismen anser, att lönerna tendera att sjunka till ett minimum genom en naturlag och söka därför avskaffa lönesystemet. Den tar för givet att den naturliga följden av fri konkurrens är att pressa arbetarna till jorden och söker därför avskaffa denna fria konkurrens genom allehanda inskränkningar, förbud och utvidgning av statens makt. Allt medan socialisterna ta verkan för orsak och gräla på stenen som träffat dem, förbruka de mycken kraft genom att sträva efter hjälpmedel, som minst sagt äro värdelösa. Om än socialismen i många avseenden har demokratiska tendenser,

ligger dock i dess väsen samma bländverk, vari Israels barn voro fångna då de, trots sina profeters varningar, fordrade en konung, samma villfarelse som överallt har undergrävt folkfriheten och satt tyranner på tronen. Villfarelsen ligger i tron på att makt över folket kommer att användas till folkets fördel, att man kan uppfinna ett maskineri, varigenom folkets egna personliga angelägenheter kunna styras bättre och visare än folket självt förmår.

Dylik ytlighet och dylika tendenser finner man bland alla former av socialism.

Tag exempelvis protektionismen! Det stöd denna har - bortsett från säljarens rent själviska begär att tvinga köparen att betala mera för varorna än de äro värda -vilar på sådana ytliga åsikter som att produktionen och icke förbrukandet är arbetets ändamål, att penningar äro mera värda än varor och att sälja är mera fördelaktigt än att köpa. Framför allt grundar sig protektionismen på begäret efter att inskränka konkurrensen, vilket härleder sig även oklar uppfattning av de missförhållanden, som nödvändigtvis uppstå, där människor, som ha behov av arbete, avskäras från den naturliga och oundvikliga grundvalen för allt arbete, nämligen de naturliga rikedomskällorna. Hela denna inställning utgår från den uppfattningen att regeringen bättre förstår att leda och bestämma arbetets förbrukning och kapitalanvändning än arbetarna och kapitalisterna själva och att de, som ha regeringen om hand, skola använda sin makt till folkets fördel och icke i eget intresse. Protektionismen ökar ämbetsmännens antal, begränsar friheten och stegrar antalet förbrytelser. Om denna teori genomfördes konsekvent, skulle vår kultur förstöras och mänskligheten föras tillbaka till barbarism.

Betrakta fackföreningsrörelsen! Inom mera begränsade kretsar främjar den de gemensamma intressenas ide och bidrar ofta till att höja modet och främja politisk uppfostran. Men medan denna rörelse sätter begränsade arbetarekorporationer i stånd att i någon mån förbättra sin ställning och då och då höja lönerna, fästes tyvärr intet avseende vid de allmänna orsaker som bestämma arbetets villkor. Fackföreningarna söka höja livsvillkoren för endast en liten del av hela arbetarskaran genom medel, som ej förmå hjälpa den övriga delen. I sin strävan att inskränka konkurrensen, dvs. begränsa rätten till att arbeta, är deras

verksamhet lik en arme av soldater, som ehuru i en rättvis saks tjänst, ger anledning till missbruk och kränker friheten, under det dess vapen, strejken, till följd av sin natur medför nackdelar såväl för de stridande som för de utanför stående, emedan den är ett slags passivt krig. Att lägga all verksamhet i fackföreningarnas hand, som några drömma om, vore liktydigt med att störta människorna i kastväsen.

Och betrakta vi sådana moderata förslag som inskränkning av arbetstiden och förbud mot kvinno- och barnarbete finna vi, att dessa äro av samma natur. De äro ytliga, emedan de blott se på mäns, kvinnors och barns begär efter att arbeta över förmågan och föreslå att hindra detta med tvång, under det de fullständigt förbise orsaken: den bittra nöden, som tvingar dem därtill. Och det sätt varpå denna inskränkning måste genomföras förökar tillika ämbetsmännens antal, inskränker den personliga friheten och ger anledning till missbruk och demoralisering.

Den fullständiga socialismen, som under alla förhållanden måste respekteras för sin entusiasm, skulle medföra alla dessa brister i full utsträckning. Under det den drar slutledningar utan att försöka upptäcka orsakerna, förbiser den, att förtrycket ej härleder sig från kapitalets natur, utan från den orätt, som berövar arbetet kapitalet genom att skilja det från jorden, varigenom ett skenkapital, ett falskt kapital, skapas som i själva verket blott är ett kapitaliserat monopolvärde. Socialismen inser icke, att det skulle vara omöjligt för kapitalet att undertrycka arbetet, om detta senare hade fri tillgång till naturens rikedomskällor; den förstår icke, att lönesystemet härleder sig ur hänsyn till parternas intressen, därigenom att det utgör en art Kooperation, under vilken den ene andelsägaren föredrar en bestämd framför en tillfällig och tivelaktig del av utbytet. Den förbiser också att det, som socialismen kallar den »järnhårda lönelagen», icke är någon naturlig lönelag utan endast gäller under det onaturliga tillstånd, där människorna äro hjälplösa på grund av att grundvalen för allt liv och arbete blivit dem undandragen. Socialismen inser icke, att det, som den med orätt anser vara den fria konkurrensens olägenheter, i själva verket förorsakas aven begränsad konkurrens, som människorna tvingas in uti genom att de berövas rätten till jorden. Socialismens metod: människornas organisation i industriella arméer, ledningen och

kontrollen av all produktion och handel genom regerings- eller halvt regeringsmässiga byråer, skulle, om den fullständigt genomfördes, leda till egyptisk despotism.

Vi avvika från socialisterna såväl i vår uppfattning av det ondas natur, som med avseende på botemedlen. Vi frukta icke kapitalet vilket vi betrakta som arbetets naturliga medhjälpare. Vi anse att kapitalräntan i och för sig är naturlig och rättvis, vi vilja icke sätta några gränser för hopande av rikedomar, ej heller lägga särskilda bördor på de rika. Vi se i konkurrensen intet ont, utan anse tvärtom en oinskränkt konkurrens vara lika nödvändig för den industriella och sociala organismens sundhet, som blodets fria cirkulation är nödvändig för sundheten hos kroppens organism, vi anse den vara det bästa medel varigenom en fullkomlig samverkan mellan alla krafter kan åvägbringas. Vi vilja helt enkelt blott ge samhället vad som tillkommer det, nämligen det värde, som jorden får genom samhällets tillväxt och låta den enskilde oinskränkt behålla allt som tillhör den enskilde, samt överföra alla nödvändiga monopol i statens hand, och avskaffa alla skrankor och förbud, med undantag av dem, som äro av nöden för allmän säkerhet, sundhet, moral och bekvämlighet.

Men den fundamentala skillnaden mellan socialismen och oss är, att socialismen i alla dess faser anser missförhållandena i vår civilisation vara förorsakade av de naturliga samhällsförhållandenas bristfällighet eller disharmoni vilka därför måste med konstlade medel organiseras och förbättras. Enligt socialistisk uppfattning är staten nödsakad att planmässigt organisera människornas samverkan, att konstruera ett väldigt maskineri, vars invecklade delar skulle bringas till att samarbeta under den mänskliga intelligensens ledning. Detta är orsaken till att socialismen tenderar mot ateism. Den finner ingen ordning och symmetri hos naturlagarna och erkänner sålunda heller ingen Gud.

Vi anhängare av jordvärdesbeskattningen betrakta däremot icke medmänniskornas sociala och samhälleliga förhållanden som ett maskineri utan som en organism, den man bör lämna ostörd. Vi se i de naturliga lagarna för samhället och för förvärvslivet en liknande harmoni, som den vilken vi finna i den mänskliga organismen. Lika mycket som det överstiger människoandens kraft att behärska och leda den senare, lika litet förmå vi behärska och leda den förra. Vi

finna i de sociala och samhällliga lagarna ett så besläktat förhållande till de etiska lagarna, att de måste stamma från samme laggivare och att sedelagen är människans säkra ledare, när hennes intelligens börjar svika eller gå vilse. Därför anse vi att allt vad som behövs för att läka tidens sår är att öva rättvisa och ge frihet. Därför kunna vi påstå, att vår åsikt i själva verket är den enda som kan överensstamma med en fast och sann tro på Gud och med erkännandet av hans lag som den högsta lag människorna måste följa, om det skall gå dem väl och de skola undgå ödeläggelse. Detta är grunden till att socialekonomin för oss endast tjänar till att visa oss visdomsdjupet i de enkla sanningar, som folkskaran hörde från den mannens läppar, varom det med förundran sades: »Är icke han timmermannens son från Nasaret?»

Därför finna vi i det, som vi föreslå - tillförsäkrande av lika rätt för alla till naturens rikedomskällor samt avskaffande av alla legala inskränkningar, som hindra människorna att använda sina krafter på ett med sedelagen överensstämmande sätt - ett medel till att bringa den mänskliga lagstiftningen i överensstämmelse med sedelagen, och vi äro övertygade om, att detta icke blott vore ett tillräckligt botemedel för det nuvarande usla tillstånd, som ni så målande skildrar, utan det är det enda möjliga.

Människans förhållande till den värld i vilken hon är ställd är enligt Guds oföränderliga lagar sådant, att det övergår människoandens förmåga att finna ett medel, ge-nom vilket de sociala missförhållandena - och dessa som förorsakas av orättvisan, att människorna äro berövade sin födslorätt - kunna bortskaffas på annat sätt än genom att öva rättvisa, genom att göra naturkällorna, vilka Gud som sina gåvor bestämt för alla, fria och tillgängliga för var och en.

Då människan blott kan leva på och av jorden, då jorden är materiens och kraftens källa, från vilken människans egen kropp är tagen, då hon måste hämta all näring och alla produkter från denna källa, följer då icke oemotsägligt därav att så länge man överlåter jorden som egendom åt enskilda personer och förnekar allas rätt och del i den, blir detta detsamma som att dela människorna i rika och fattiga, privilegierade och hjälplösa? Följer icke därav att de, som icke ha någon rätt till användandet av jorden, blott då kunna leva, när de sälja sin arbetskraft till dem som äro ägare av jorden?

Följer icke också därav att det som socialisterna kalla den »järnhårda lönelagen» och som nationalekonomerna kalla »lönernas tendens att sjunka till ett minimum» måste frånta de jordlösa massorna - de egentliga arbetarna som icke ha någon utväg att för egen räkning bruka sin arbetskraft - fördelarna av alla sådana tänkbara framsteg eller förbättringar, som icke förändra denna orättvisa jordfördelning? Ty så länge arbetarna ej ha tillfälle att arbeta för egen räkning, så länge måste de antingen sälja sin arbetskraft eller som arrendatorer konkurrera med varandra om tillåtelse att arbeta. Denna konkurrens människor emellan, vilka äro utestängda från Guds outtömliga skattkammare, har ingen annan gräns än hungerdöden, och den måste slutligen trycka lönerna ned på den lägsta punkt, vid vilken livet förmår uppehålla sig och fortleva.

Därmed skall naturligtvis icke vara sagt att alla löner måste sjunka till denna punkt, utan att det endast äro de med nödvändighet talrikaste arbetarnas löner, deras som endast äga vanliga färdigheter, utbildning och kunskaper, vilka måste sjunka så djupt. Sådana speciella grupper av arbetare som mindre äro utsatta för konkurrens på grund av särskild förmåga och duglighet, kunna hålla lönen högre. Där läs- och skrivkonsten är sällsynt, kan sålunda den, som är i besittning därav, betinga sig en högre lön än den olärde arbetaren; men bli dessa färdigheter allmänna, så försvinner denna fördel. Detsamma sker i de fall då ett yrke fordrar särskild talang och förberedelse, eller då tillgången till ett dylikt försvåras genom konstlade hinder. På samma sätt förmå sådana speciella egenskaper som flit, klokhet och sparsamhet, så länge de äro mindre allmänna, att höja den vanlige arbetarens livsvillkor. Bli de däremot allmänna, så trycker konkurrensens lag sådana arbetares livsvillkor ned på den vanliga nivån, vilken, då jorden är monopoliserad och arbetet hjälplöst, blott kan vara närmast den lägsta punkt där livsuppehållet är möjligt.

Eller för att uttrycka detsamma på ett annat sätt: då jorden är oundgänglig för att kunna leva och arbeta, äro dess ägare i stånd att för tillåtelsen att bruka jorden tillägna sig allt vad den vanlige arbetaren förmår frambringa utöver det, som är nödvändigt för livsuppehållet för så många som jordägarna och de av dem beroende ha användning för.

Alltså: där den privata jordäganderätten har delat samhället i en jordägande och en jordlös klass, är ingen uppfinning eller reform tänkbar, varken i industriellt, socialt eller moraliskt avseende, som förmår avvärja fattigdomen eller höja den vanlige arbetarens ställning, om den icke ingriper i själva jordäganderätten. Ty om verkningarna av uppfinningen eller reformen gå i riktning av att öka arbetets alstringsförmåga eller förminska det som är nödvändigt för arbetarens underhåll, föra de, i och med att de bli allmänna, blott till att jordägarnas inkomst ökas, utan att arbetarna på något sätt få någon nytta därav. Under inga förhållanden kunna de, som blott äro i besittning av vanlig arbetskraft - en kraft som är värdelös för dem som sakna arbetsmaterial - erhålla mer utbyte av sitt arbete än det, som är nödvändigt för livsuppehållet.

Hur sant detta är visa dagliga fakta. I vår tid ha uppfinningar och upptäckter stegrat arbetets produktionsförmåga enormt och på samma gång i hög grad förbilligat många ting, som äro nödvändiga för arbetarnas underhåll. Ha sådana framsteg någonstades ökat den vanliga kroppsarbetarens inkomst? Ha icke fördelarna huvudsakligen tillfallit jordägarna därigenom att jordvärdet stigit enormt?

Jag säger huvudsakligen, ty en del av »merinkomsten» har gått till de ofantliga stående härarna och krigsrustningarna, till räntebetalningen på de stora statsskulderna och - till en stor del såsom ränta av falska kapital - till ägarna av andra monopol än jordmonopolet. Men till och med alla sådana reformer, som avskaffade dylikt slöseri med krafter, skulle icke gynna arbetet, de skulle helt enkelt öka jordägarnas vinst. Blevde alla stående härar avskaffade och alla monopol med undantag av jordmonopolet tillintetgjorda, vore alla regeringar mönster av sparsamhet, kunde alla spekulanters vinst och all mellanhandel undvikas, vore varje människa rättvis och ärlig så att ingen polis, inga domstolar, inga fängelser vore nödvändiga, så skulle resultatet dock icke bli annat än det, som följer av produktionens tillväxt.

Skulle icke sådana välsignelserika reformer ännu mer åstadkomma nöd för många, som nu finna sitt livsuppehälle? Är det icke sant, att om man i dag föreslog - något som alla kristna måste bedja om - att alla stående härar i Europa

upplöstes, så skulle detta väcka den största rädsla. Ty många bleve då arbetslösa och kastades ut på arbetsmarknaden.

Förklaringen på denna och liknande paradoxer, som i vår tid åstadkomma oro åt alla sidor, är lätt att finna. Alla uppfinningar och reformer, som föröka produktionen, som förhindra slöseri och spara ansträngningar, ha blott till följd att det arbete minskas som kräves för att uppnå ett visst resultat, varför vi även kalla dem arbetsbesparande uppfinningar och förbättringar. I ett naturligt samhällstillstånd, där allas rätt att använda jorden erkännes, kunde alla arbetsbesparande uppfinningar och förbättringar utnyttjas till det yttersta utan att efterfrågan efter människor förminskades, eftersom denna efterfrågan efter människor under sådana naturliga förhållanden vilar på människans eget behov av livsnjutning och verksamhet, samt på de starka instinkter, som skaparen har nedlagt i människans bröst. Men i det onaturliga samhällstillstånd, där massorna äro berövade allt med undantag av sin arbetsförmåga, och där de måste be om tillfälle att få arbeta hos andra, blir efterfrågan efter dem helt enkelt en efterfrågan efter deras tjänst, som inneha arbetstillfällena, och människan blir själv en vara. Änskönt den naturliga följderna av alla arbetssparande förbättringar är att öka lönerna, så är dock under de onaturliga tillstånd, som den privata jordäganderätten framkallar, deras verkan denna, att arbetslönen nedtryckes på grund av minskad efterfrågan på arbetskraft; även sådana moraliska reformer, som härarnas upplösning och inbesparingen av alla av laster och förbrytelser förorsakade utgifter, skulle medföra en sänkning av arbetslönerna och åstadkomma ännu större nöd bland kroppsarbetarna.

Om arbetsbesparande uppfinningar och förbättringar kunde göra allt arbete överflödigt, vad skulle då följderna bli? Vore i så fall inte jordägarna i stånd att tillägna sig all den rikedom som jorden förmådde frambringa? Arbetarna måste antingen svälta ihjäl eller leva på jordägarnas nåd.

Så länge den privata jordäganderätten består - så länge några människor behandlas som ägare av jorden och de övriga blott med deras tillåtelse kunna få lov att leva på den - så länge kan ingen mänsklig visdom uttänka något medel till att undanröja sådana missförhållanden.

Ja, ej ens Guds visdom!

I ljuset av det rena förnuftet, varom den helige Thomas talar, kunna vi se, att till och med den Allsmåttige, så länge hans lagar förbli vad de äro, ej förmår hindra fattigdom och nöd, så länge den privata jordäganderätten består. Hur skulle han kunna göra det?

Ingöte han i solljuset och luften ny kraft och styrka, ny fruktbarhet hos jorden, skulle icke alla dessa nya gåvor komma jordägarna tillgodo och skulle de icke bli till nackdel för arbetarna snarare än till fördel? Visade han människoanden möjligheter till nytt material, nya förbättringar, nya krafter, skulle inte detta avhjälpa fattigdomen mer än ångan och elektriciteten och tallösa upptäckter och uppfinningar ha gjort i vår tid? Eller om han lät föda, kläder och alla sådana ting, som äro i stånd att tillfredsställa människans materiella önsknings, regna ned från himmelen eller skjuta upp ur jorden, vem skulle enligt våra lagar allt detta tillhöra? Skulle icke sådana välgärningar i stället för att bli till nytta rentav bliva till förbannelse, i det de gjorde det möjligt för de privilegierade klasserna att ännu mer frossa i rikedom, under det de värnlösa skarorna skulle sjunka i ett ännu djupare och allmänare armod.

IV

Betrakta vi den sociala frågan som ett i grund och botten religiöst spörsmål, så synes det oss vara ett gott tecken för världen, att ni såsom den mest inflytelserike av alla trosföreläsare har genom eder rundskrivelse riktat uppmärksamheten på arbetets villkor och problem.

Men även om vi förstå att värdera de många sunda sanningar, som ni uttalar, även om vi känna vad alla måste känna, att ni är besjälad av begär att hjälpa de lidande och förtryckta och nedslå den åsikten, att kyrkan icke vill veta av frihet och framåtskridande, så ha vi med smärta lagt märke till att en ödesdig förutsättning döljer orsaken till de missförhållanden som ni ser, och gör det omöjligt för eder att föreslå något verkligt botemedel. Denna förutsättning är att privatäganderätten till jorden är av samma natur och lika berättigad som privatäganderätt till arbetets produkter. Trots dess oemotsägliga sanningar och välmentanda, visar dock eder rundskrivelse, att ni befinna eder i samma brydsamma ställning som en läkare skulle vara, om han, då det gällde

undersöka en patient, som led av magsjukdom, började förklara, att magens tillstånd ville han alls icke fästa sig vid.

Förhindrad som ni sålunda genom denna föreställning är att se den sanna orsaken till den tilltagande nöden, finner ni den i stället i upphävandet av skrånarna, de offentliga institutionernas och lagarnas förvärldsligande, i hänsynslös girighet, i ackordsarbetet och handelns centralisering.

En sådan förklaring av sjukdomens natur är uppenbart otillräcklig då det gäller missförhållanden, som förekomma likaväl i katolska som i protestantiska länder, i länder, där den grekiska kyrkan härskar och där staten är konfessionslös; missförhållanden som kännas lika starkt i gamla som i nya länder, såväl där näringsfliten är primitiv som där den är högt utvecklad samt ger sig tillkänna under de mest olika produktionsförhållanden.

Men den verkliga orsaken skall utan tvivel strax bli klar för eder, när ni betänker, att arbetet ovillkorligen måste finna sin verkstad och råmaterialen på och i jorden, att arbetarfrågan blott är ett annat namn på jordfrågan och när ni underkastar eder förutsättning, att privatäganderätten till jorden är nödvändig och rättvis, en ny allvarlig prövning.

Se dock hur fullständigt förklarande den orsak är, som jag har påpekat! Det viktigaste av alla människans materiella förhållanden är hennes förhållande till den planet, som hon bebor. Följaktligen måste det »fräcka trotset mot skaparens goda avsikter», vilket - som biskop Nulty säger - ligger i den privata jordäganderätten, medföra missförhållanden var helst det existerar. Men i kraft av lagen att »av den, åt vilken mycket blivit givet, skall också mycket krävas», måste själva civilisationens utveckling göra de missförhållanden, som framkallas genom den privata jordäganderätten, mera omfattande och ännu djupare.

Vad som överallt i hela den civiliserade världen framkallar tillstånd, som ni med rätta betecknar såsom odrägliga, är icke det eller det lokala felet eller obetydliga missgreppet. Det ligger fastmer i själva civilisationens utveckling, det ligger i det andliga och materiella uppsving som vårt århundrade varit vittne till och som utövar sin verkan i ett samhällstillstånd, som är grundat på den privata jordäganderätten; det är intet mindre än de nya gåvorna, vilka Gud i våra dagar har riktat

oss med, som förvandlats till plågor genom människans »fräcka trots mot skaparens goda avsikter».

Vetenskapens upptäckter och uppfinningarnas fördelar ha i detta underbara århundrade givit oss mera än någon föregående tid givit människorna. Men med fördelarna följa förpliktelseerna. Under en civilisation i vilken ångan och elektriciteten börja pulsera, i vilken solen färgar bilder och fonografen bevarar det mänskliga språket - är det icke tillräckligt för oss att blott vara så rättvisa som våra förfäder. Andligt och materiellt framåtskridande fordrar ett motsvarande höjande av moralen. Kunskap och makt är varken gott eller ont, de äro icke mål utan medel - det är sig utvecklande krafter, som, om de icke behärskas och anpassas i ett riktigt förhållande till varandra, måste anta ogynnsamma och förstörande former. De djupa kval, den tilltagande förvirring och växande missnöje för vilket, som ni med rätta säger, ett botemedel måste finnas och finnas snart, visa, att förstörande krafter hastigare och förfärligare än dem, som ha förstört alla tidigare kulturer, redan hota vår egen. Om ej vår kultur snart intar en högre moralisk ståndpunkt, om den icke även i verkligheten och ej blott i ord blir en kristlig kultur, kommer Babylons dom att flamma på dess högresta murar: »Du är vägd på en våg och befunnen för lätt.»

En falsk förutsättning hindrar eder från att se den verkliga orsaken till och den sanna betydelsen av de fakta, som givit anledning till eder rundskrivelse. Och detta hindrar eder även på ett ödesdigert sätt att finna ett verkligt botemedel. Ni säger att ni upptagit reformfrågan på fullt allvar. Dock innehåller största delen av eder rundskrivelse, som befattar sig med botemedlen, blott en mängd i och för sig mycket goda moraliska betraktelser och förmaningar, men såsom ni använder dem, äro de betydelselösa. Edra bestämda, praktiska förslag till förbättrande av arbetarnas ställning inskränka sig till följande:

1) att staten bör hindra oövertidsarbete, inskränka kvinno- och barnarbete, ha tillsyn över att fabrikslokalernas inrättande är i överensstämmelse med hygieniska och sedliga krav, samt reglera lönerna då det är fara för att allt för låg lön skall framkalla strejk.

2) Att den skall underlätta arbetarnas förvärv av jordegendom.

3) Att arbetareorganisationer bildas.

Dessa förslag äro, så långt de överhuvud kunna hjälpa, av socialistisk art, och om även eder rundskrivelse icke saknar förstående för människornas individuella karaktär, förståelse för att den enskilde och familjen ha företrädesrätt framför staten, så gå dock de hjälpmedel som ni föreslår otvetydigt i socialistisk riktning - fastän mycket moderat socialism, bunden och förtunnad även stor respekt för privatäganderätten till jorden. Men det är dock socialism! Om ni än ofta använder det tvetydiga ordet »privategendom», där sammanhanget visar, att ni menar privat jordegendom, så är det dock redan vid en ytlig läsning klart och blir ännu klarare vid närmare undersökning, att ni är av den åsikten, att vad som än må ske bör den privata jordäganderätten lämnas orubbad.

Jag har redan i allmänhet pekat på de brister, som vidlåda alla socialistiska botemedel mot de sociala missförhållandena, men min respekt för eder fordrar, att jag något utförligare uppehåller mig vid de reformförslag och antydningar ni gör.

Det mest omfattande och ingripande av edra förslag är att staten skall inskränka arbetstiden, kvinno- och barnarbetet, åstadkomma tillfredsställande sundhetsförhållanden i fabriker m.m. Och dock, hur litet kan icke uppnås på denna väg!

En stark, enväldig regering kunde kanske hoppas att på detta sätt förbättra en flock slavars livsvillkor. Men tendenserna i vår tid gå i demokratisk riktning och en demokratisk stat är nödvändigtvis mindre patriarkalisk. Under det industriella slaveri som för närvarande behärskar kristenheten och som växt fram på grund av den privata äganderätten till jorden, är det icke herren som tvingar slaven att arbeta utan slaven som ber herren om arbete. Därför möta de största svårigheterna vid genomförande av reformen just från deras sida, till vilkas gagn den skulle vara. Det är icke så mycket arbetsgivaren som försvarar inskränkningen av barnarbete i fabriker, som barnens mödrar, vilka tvungna av fattigdom, inför fabrikanten ange barnens ålder oriktigt och lära barnen att dölja sin verkliga ålder.

Men medan i stora fabriker och bergverk sådana inskränkningar med avseende på arbetstid, ålder m.m. någorlunda låta sig genomföra, ehuru icke utan missbruk och oegentligheter, så bli dock sådana förordningar verkningsslösa i

de talrikaste industribranscherna, där arbetarna arbeta för sig själva eller hos mindre arbetsgivare.

Alla sådana botemedel äro av samma natur som dem man förordar mot överfyllda bostäder - bestämmande av ett visst antal personer per rum, under hotelse med straff samt nedrivande av osunda byggnader. Då sådana förordningar icke medföra ökning av bostädernas antal, ej heller öka människors förmåga att betala hyra för bättre bostäder, så måste den överbefolkning, som pressas ned på ett ställe, uppstå på ett annat i ännu högre grad. Alla sådana reformer börja i galen ända. Det är som försöket att med broms och betsel hålla ett par vagnhästar stilla under det de samtidigt piskas framåt, de likna försöket att stoppa ett lokomotiv genom att gripa fast i hjulet i stället för att avstänga ångan eller att bota koppor genom att trycka in utslaget. Människorna arbeta icke över förmåga för sitt nöjes skull; det tillhör ej modershjärtats natur att sända barnen till fabriker i den ålder, då de borde leka, och det är icke av kärlek till farliga och osunda arbetsplatser som arbetarna uppsöka dem. Allt detta beror liksom bostädernas överbefolkning på fattigdom och nöd. Och så länge den fattigdom som de äro uttryck för lämnas orörd, kunna sådana anordningar som dem ni anbefaller blott verka ensidigt och övergående. Så länge fattigdomens orsak består, kan undertryckandet av densamma på ett ställe endast medföra, att eländet uppträder på ett annat. Den uppgift, som ni ålägga staten, är alltså lika hopplös som att sänka havets vattenstånd genom att ösa viken tom.

Ej heller kan staten avhjälpa fattigdomen genom att reglera arbetslönen. Det överstiger lika mycket statens förmåga att reglera arbetslönen som att reglera räntefoten. Ockerlagar ha åter och åter försökts. Men den enda verkan de haft har varit att stegra vad de fattiga låntagarna måste betala, och detta av samma skäl som alla försök att sänka varupriserna blott haft till följd att de stigit. Arbetslönens höjd beror i allmänhet av hur pass lätt eller svårt arbetet har tillgång till jorden, så att den, där jorden är fri, utgör hela arbetsutbytet och där jorden är fullständigt monopoliserad, jämnt så mycket som är nödvändigt för livets uppehälle och fortsatt produktion. Sålunda finna vi, att där man har jämförelsevis lätt tillgång till jorden, såsom i Förenta staterna

och i Australien, äro lönerna högre än i Europa, och det har visat sig vara omöjligt att få europeiska arbetare att där arbeta för en lön, som de med glädje hade mottagit i sitt hemland. Men med den fortgående monopoliseringen av jorden under inflytande av den privata jordäganderätten tenderar lönen falla, och att sociala förhållanden som i Europa börja visa sig. Därför måste det engelska parlamentets många försök att sänka lönerna stranda under de tider, då jorden åtminstone delvis erkändes som gemensam egendom, varom jag förut har talat. Och därför har det också senare, då den privata jordäganderätten blev allmän, visat sig omöjligt att höja lönerna. I början av detta århundrade gjordes till och med ett försök att höja arbetarnas förtjänst genom att bevilja understöd från statens sida, men resultatet blev blott en motsvarande nedsättning av arbetslönen från arbetsgivarnas sida. Eftersom arbetet, såsom jag har påvisat, blir en handelsvara, då det saknar tillgång till jorden, kan staten hålla lönerna över arbetsmarknadens nivå endast genom att tillhandahålla arbete för alla som önska det - eller genom att moraliskt och pekuniärt understödja arbetarnas strejker. I detta avseende äro de äkta socialisterna, som fordra att staten skall överta all produktion, mycket mera logiska än de halvsocialister, som föreslå att staten skall ingripa i det privata näringslivet, men endast med lätt hand.

Ungefär lika hopplöst är edert förslag att staten skall hjälpa arbetarna att komma i besittning av jord. Det är tydligt, att ni därmed menar att staten skall, liksom man nu försöker i Irland, uppköpa de stora godsens och stycka jorden mellan mindre självägande bönder. Antag att detta kan genomföras till och med i större utsträckning, vad blir följden annat än den, att en fåtalig privilegierad klass ersättes av en större. Vad skulle detta gagna den största återstående klassen, jordbruksarbetarna och storstädernas proletariat! Är det inte sant, som professor E. de Lavelaye säger, att i sådana länder som Belgien, där det finnes ett mindre självägande bondestånd, bli arrendatorerna - ty även där finnes arrendatorer - utpinta på ett mera upprörande sätt än det man känner i Irland! Är det inte sant, att i sådana länder som Belgien är den vanlige arbetarens livsvillkor ännu sämre än i Storbritannien, storgodsens hemland? Och om staten börjar uppköpa jord för att åter stycka den mellan mindre självägare,

blir icke följd, liksom nu i Irland, att jordpriserna stegras så att det blir ännu svårare för dem, som icke få del i statens utstyckning och för dem, som komma efteråt, att komma i besittning av jord! Hur kan ni för övrigt, enligt den grundsats som ni bekänner eder till, att »alla borgares, såväl höga som låga, intressen äro för staten lika», fordra av staten, att den skall hjälpa en man att köpa ett stycke jord utan att också fordra statshjälp till en annan i syfte att köpa en häst, en tredje att inrätta en butik, en fjärde att skaffa sig verktyg eller arbetsmaterial, kort sagt statshjälp till var och en, som förmår använda den eller tror sig vara i stånd därtill. Och hamnar ni inte slutligen på det sättet i kommunism - ej den kommunism, som förekom bland de första kristna och munkordnarna, utan i den kommunism, som med hjälp av statens makt tar rättmätig egendom från den ena människan för att ge den till den andra, som ej har någon. Ty staten äger ingen Fortunas pung, den kan icke göra efter underverket med bröden och fiskarna; allt vad staten kan ge, måste den först tillägna sig genom en eller annan form av beskattning; likgiltigt om staten ger eller utlånar penningar, den kan dock icke ge dem som icke ha något utan att ta från andra som ha.

Men bortsett från allt detta måste varje jordstyckningsplan, som fasthåller den privata jordäganderätten, bli värdelös. I en civilisation med materiellt framåtskridande och växande nationalförmögenhet kunna de smärre jordägarna icke bestå när jorden behandlas som privategendom. Vi finna detta i den ekonomiska utvecklingsgång, som i forna dagar var huvudorsaken till att det världserövrande Italien förvandlades från ett land med småbrukare till ett land med stora jordägare. Vi finna detta vidare i det faktum, att medan den största delen av Englands jordbrukare för ett par århundraden sedan själva ägde den jord de brukade, så äro de nu och ha länge varit det, nästan uteslutande arrendatorer. Därtill ha efterhand de mäktiga krafterna ångan och elektriciteten ytterligare åstadkommit koncentration. I Förenta staterna se vi, hur dessa krafter i största skala förvandla folket från självägare till arrendatorer. Grundorsaken är klar och ovedersäglig. Den materiella utvecklingen stegrar jordvärdet och när detta växande värde överlåtes åt privata ägare, glider jorden förr eller senare från de fattigare över till de rikare, liksom diamanter, som hittas av

fattiga, övergå till de rika. Det, som den brittiska regeringen försöker i England, är detsamma som att bygga snöhyddor i arabiska öknen och att plantera bananer i Labrador!

Det gives blott en väg, genom vilken man, under en civilisation som vår, kan tillförsäkra den arbetande befolkningen del i fosterlandets jord, och det är den väg som vi föreslå, nämligen att indra jordröntan till samhället.

Med hänsyn till arbetarnas organisation ser det ut som ni hade i sinne bildandet av liknande föreningar som de katolska broderskapsförbunden och sådana understödssällskap som Odd Fellow, vilka äro mycket utbredda i den engelsktalande världen. Sådana föreningar kunna främja kamratskapet, föra människor närmare i beröring med varandra och understödja dem vid sjukdom och dödsfall, men gå de icke vidare så äro de ur stånd att förbättra lönerna även för sina egna medlemmar. Vad de egentliga fackföreningarna angår, så är det svårt att förstå eder ställning; kanske kan den bäst betecknas som varm sympati, såvida den icke gå för långt. Ty, under det ni protesterar mot strejker och klandrar föreningar, som »göra vad de kunna för att behärska hela arbetsområdet och tvinga arbetarna antingen att sluta sig till dem eller att hungra», under det ni klandrar varje tryck gentemot arbetsgivarna och tycks mena att skiljedomstolar kunna ersätta strejkerna, så använder ni uttryck och håller på grundsatser, som gå så vitt som någon fackföreningsman kan önska och icke blott rättfärdigar strejker och bojkottning utan även användande av makt, där endast makt kan hjälpa. Ty ni betraktar arbetarnas otillräckliga lön såsom utslag av arbetsgivarnas girighet och hävdar arbetarnas moraliska rätt att fordra anställning hos arbetsgivarna till löner, som äro högre än andra äro villiga att giva frivilligt, och ni förnekar vars och ens rätt att arbeta för vad lön de vilja och detta på ett sådant sätt att mr Stead i sin vittutbredda tidskrift *Review of Reviews* gillande kan förklara, att ni anser det som en förbrytelse att arbeta för en lägre lön än den fackföreningarna bestämt. För människor som känna den bittra orättvisan, för människor som äro sänkta i armod och till på köpet hånas av upplåst rikedom, betyda sådana ord mera, tror jag, än ni anar.

När elden blir kall och isen varm, när härarna kasta bort sitt bly och järn för att slåss med rosenblad, kunna sådana

arbetareorganisationer som ni tänker eder kanske bli möjliga. Men icke heller förr. Ty arbetarnas organisationer kunna endast uppnå löneförbättring genom makt. Det må vara passiv eller aktiv makt eller makt hållen i reserv - makt måste det vara. De måste utöva tvång på arbetsgivarna eller under alla förhållanden ha makt att göra det; de måste göra allt vad de kunna för att hålla kontrollen över det arbetsområde som de önska behärska, och de måste tvinga de övriga arbetarna att sluta sig till organisationerna eller också hungra. De som berätta för eder om fackföreningar, som vilja höja arbetslönerna endast på övertygelsens väg, likna dem, som berätta om tigrar, vilka leva av apelsiner.

Massorna äro i våra dagar i samma ställning som människor, vilka äro sammanpackade i en sal, där ingången är öppen och allt flera tränga in, men varest utgångarna äro stängda. Förbjudes det dem att minska trängseln genom att öppna utgångarna, vilkas bom och regel är den privata jordäganderätten, så kunna människorna i salen blott då förbättra sin ställning något, där de tvinga andra tillbaka. De svagaste, tryckas uppåt väggarna. Detta är arbetareföreningarnas och fackföreningarnas metod. Även de av eder förordade sällskapen måste genom försök att finna arbete för sina medlemmar nödvändigtvis uttränga andra.

Ty även den välgörenhet, som - då den inser det skadliga i att hjälpa arbetarna genom allmosor - söker bistå människor genom att skaffa dem arbete, måste gå angreppsvis tillväga i den bittra kamp, som den privata jordäganderätten medför. I det man hjälper en skadar man alltså en annan. Vi finna sålunda hur välgörenhetsföreningar, för att undgå de bittra klagomålen över att ha borttagit arbetstillfällena och nedtryckt arbetslönerna, nödgas för sina skyddslingar finna på företag, vilka äro att likna vid att gräva hål i jorden och åter fylla dem. Våra amerikanska välgörenhetsföreningar känna denna vansklighet; general Booth stöter på den i England, och de katolska sällskap, som ni anbefaller, komma att göra samma erfarenhet, så snart de komma i gång.

Ni känner helt säkert och jag är övertygad om, att ni beundrar baron Hirschs furstliga givmildhet mot sina nödlidande trosfränder. Men just som jag skriver detta, innehålla New York-tidningarna referat från ett möte här i staden den 4-september, där en del judiska fackföreningar i

de starkaste uttryck protestera mot den arbetslöshet och nedsättning av lönerna, som förorsakats av baron Rirschs givmildhet, i det han har fört många av deras landsmän dit över och lärt dem att arbeta. Den resolution, som en-hälligt antogs, slutar sålunda:

»Vi fordra nu av baron Rirsch, att han befriar oss från sin välgörenhet och tar sina miljoner tillbaka, vilka i stället för att vara till välsignelse ha visat sig som en förbannelse och en källa till elände.»

Detta visar att medlemmarna av dessa judiska arbetarförbund icke äro en bit mera högsinta än andra människor. Arbetarförbund av fackföreningsnatur äro nödvändigtvis själviska.

De måste kämpa på egen hand utan hänsyn till vem de skada. De beakta inte och kunna inte beakta Kristi lära, att vi skola göra mot andra, vad vi vilja att de skola göra mot oss, denna lära som all sann socialekonomisk vetenskap visar är den enda vägen till massornas fullständiga frigörelse. De måste göra vad de kunna för att svälta ut sådana arbetare, som icke vilja sluta sig till dem; de måste med alla till buds stående medel tvinga varje »strejk-brytare» tillbaka i ledet, liksom en soldat måste skjuta sin egen broder om denne står i fiendeled. Och vad är då en »strejkbrytare»? Jo, en arbetskamrat, som söker arbete, en medmänniska som efter allt att döma är ännu mer förtryckt och hungrande än de, som så bittert fördöma honom.

Och vad uppnå så dessa fackföreningar - om de överhuvud uppnå något - annat än att ytterligare inskränka de naturliga människorättigheterna, att öka de privilegierade klasserna med ännu en, delvis privilegierad klass och att trycka de svagare ännu hårdare intill väggen.

Jag talar utan fördom om fackföreningarna, som jag många år varit medlem av. Och när jag gör eder uppmärksam på, att deras grundsatser äro själviska och att de äro oförmögna att åstadkomma betydande och varaktigt gagn, att deras tillvägagångssätt inkräktar på de naturliga människorättigheterna och föranleder förtryck och orättvisa, säger jag blott vad jag åter och åter både i tal och skrift har sagt till arbetarna själva. Ej heller kan det tvistas om sanningen däri. Intelligent fackföreningsmedlemmar veta det och de mindre intelligenta känna det oklart. Även de rika och

framstående personer, som predika fackförenings-evangeliet för arbetarna - liksom för att avleda deras krav på sina naturliga rättigheter, måste nödvändigtvis erkänna det.

Ni torde erinra eder den stora dockstrejken i London för två år sedan, som bland andra inflytelserika män också fann moraliskt stöd hos en kyrkofurste, som vi engelsk-talande sätta högre och ha mera kär än någon annan prelat sedan Thomas av Becketts blod färgade Canterburys altare.

I en bok kallad »Dockarbetarstrejkens historia», vari bildandet av fackföreningar framhålles såsom ett medel till arbetarfrågans lösning, läses följande: »Såvida överenskommelsen fortfar att gälla, blir arbetet vid dockorna mera regelbundet, bättre betalt och utfört under bättre förhållanden än någonsin förut. Allt detta är en otvivelaktig vinst för dem som bli gynnade därav. Men å andra sidan blir följderna obestridligen också den, att det i framtiden blir ännu svårare för arbetssökande att finna arbete i dockorna. De lägre klasserna skola säkert understundom finna sin ställning ännu sämre än förut i förhållande till arbetets större regelmässighet, som är förbehållen de duktiga arbetarna. Följderna av dockarbetarnas organisation, liksom av alla andra arbetsklassers, blir den, att det understa lagret skjutes bort. De svaga, busarna, samhällets avskum, alla som mr Charles Booth räknar till den understa av underklasserna, vinna icke på förändringen utan finna snarare ännu en utväg spärrad för sig, ofta den sista utsikten till arbete.»

Jag önskar ingalunda att ni skall instämma i den fariseiska fördömelse av fackföreningarna, som är så allmän bland dem, som äro raska nog att framhålla den orättvisa fackföreningarna begå genom att neka andra lika rätt till arbete, under det att de själva stödjade och upprätthålla den ännu större orättvisan, att allas lika rätt till ståplats och det nödvändiga naturliga arbetsmaterialet förnekas. Jag önskar blott påpeka, att fackföreningarna - ehuru de delvis verka lindrande - icke äro något verkligt botemedel, och att de ej stå på den moraliska höjd, som berättigar en man i eder ställning att anbefalla dem som något i och för sig verkligt gott. Och dock, vad bättre kan ni göra så länge ni håller på den privata jordäganderätten?

V

I begynnelsen av eder rundskrivelse förklarar ni, att edert apostoliska ämbetes ansvar nödgär eder att undersöka arbetarfrågan »utförligt och grundligt så att intet missförstånd skall insmyga sig med avseende på grundsatser, som sanningen och rättvisan fordrar böra följas för att den skall kunna lösas». Men bländad även falsk förutsättning förmår ni icke ens se det väsentliga.

Ni tar för givet att arbetarfrågan är ett spørsmål mellan lönarbetarna och deras arbetsgivare. Men lönarbete är varken den ursprungliga eller enda formen för arbete. Det ursprungliga är att människorna arbeta för egen räkning utan några arbetsgivare som mellanhänder. Och den ursprungliga arbetslönen är arbetsutbytet. Den som arbeta för sig själv och lever av det som han själv frambringar erhåller sin lön i frukterna av sitt arbete. Äro icke fiskare, båtsmän, droskkuskar, småbönder, småhandlande - kort sagt alla de, som tjäna sin lön genom direkt försäljning av sina tjänster eller produkter, utan arbetsgivares mellankomst, äro icke de lika så väl arbetare som de, vilka arbeta för en egentlig lön hos en arbetsgivare? I eder undersökning av vad som kan göras, synes ni icke ha tagit dem i betraktande. Och dock är det i själva verket dessa som man i första hand måste räkna med, eftersom den lön, som en person låter sig nöja med hos en arbetsgivare, uppenbarligen beror av vad han kan förtjäna genom att arbeta på egen hand.

Ni antar att alla arbetsgivare äro rika människor, som i hög grad kunde öka lönerna, om de inte vore så giriga. Men är det icke ett faktum att det stora flertalet av arbetsgivarna i själva verket äro lika mycket utsatta för konkurrensens tryck som deras arbetare, så att många av dem nätt och jämnt kunna hålla sig uppe. Sådana arbetsgivare kunde omöjligt öka den lön, de betala, hur gärna de än ville, med mindre alla andra bleve tvungna att göra detsamma.

Ni utgår från att det är en naturlig ordning, att det finns två klasser av människor: rika och fattiga, och att arbetarna nödvändigtvis höra till de senare.

Det är sant, som ni säger, att det finns en naturlig skillnad på förmåga, sundhet och kraft, som måste framkalla förmögenhetsolikheter. Det är emellertid icke dessa olikheter som dela människorna i rika och fattiga. Den naturliga

skillnaden i krafter och färdigheter är icke större än den naturliga skillnaden i kroppsstorlek. Men medan vi, för att finna personer, som äro dubbelt så stora som andra, måste söka upp jättar och dvärgar, finna vi olikheter mellan rika och fattiga såsom de existera i våra dagar ofantligt mycket större, vi finna att vissa personer äro tusen- ja, miljonfaldigt rikare än andra.

Aldrig överensstämmer avståndet mellan rikedom och fattigdom med olikheterna i de enskildas krafter och färdigheter. Den sanna skillnaden mellan rika och fattiga är lik den skillnad, som finnes mellan dem som uppta tull och dem som betala tullavgiften, mellan dem som emottaga tribut och dem, som lämna den.

På vad sätt rättfärdiggör naturen denna skillnad? I den levande naturens oräkneliga variationer finna vi några arter, som tydligen äro bestämda att leva av andra arter. Men dessa äro alltid märkta genom omisskännliga olikheter i storlek, form och organism. Människorna ha erhållit herraväldet över allt annat på jorden. Men är icke detta herravälde starkt prägladt även i hennes yttre, så att ingen behöver vara i tvivel om det är en människa eller ett högre djur man har framför sig. Våra amerikanska försvarare av slaveriet påstod tidigare, att negrernas svarta hud och ullhår var ett kännetecken på att det var i överensstämmelse med naturen, att den svarte skulle tjäna den vite. Men den skillnad, som ni betraktar såsom naturlig, är ju emellan människor av samma ras. Vilken skillnad gör naturen mellan människorna för att visa, att det är meningen att en skall leva i sysslolöshet och dock bli rik, under det en annan skall arbeta strängt och dock förbli fattig? Om jag från Förenta staterna förde till eder en man med en förmögenhet av 200 milj. dollar och en annan, som var glad att få arbeta för några få dollar i veckan och ställde dem sida vid sida i edert förmak, skulle ni då - även om ni tillkallade den skickligaste anatom - vara i stånd att skilja den ene från den andre? Är det icke tydligt, att Gud icke på något sätt gynnar eller ursäktar delningen mellan rika och fattiga, såsom den i våra dagar förekommer? Han blott tillåter den på samma sätt som han, då han har givit oss fri vilja, tillåter människorna att välja mellan gott och ont och att undvara himmelen om de föredra helvetet. Ty är det icke klart att skillnaden mellan de rika och fattiga klasserna alltid har sitt

ursprung från makt och svek, och att det står i den skarpaste motsats till sedelagen, eftersom det i verkligheten är en skillnad mellan dem som rövas och dem som mottaga bytet, mellan dem som äro uteslutna från Guds gåvor och dem som ha uteslutande förfoganderätt över det, som Gud bestämt för alla. Har icke Kristus i alla sina utsagor och liknelser visat, att den djupa skillnaden mellan rik och fattig är i strid med Guds lag? Skulle han ha fördömt de rika så strängt som han gjorde, om icke denna klasskillnad vore orättvis och i strid mot Guds vilja? Det förefaller som om ni missförstod den rätta betydelsen av orden, när ni framhåller, att Kristus har, såsom son till en timmerman, visat att »det icke är en skarn att förtjäna sitt bröd genom arbete». Detta låter icke bättre än om man ville säga, att han, genom att ej stjäla, ville visa oss, att det icke är skamligt att vara ärlig. Om ni betänker hur i stort sett sann en indelning av människorna i arbetare, tiggare och tjuvar är, så skall ni finna hur moraliskt omöjligt det var för Kristus att i sitt liv här på jorden vara annat än en arbetare, eftersom han, som kom för att uppfylla lagen så väl i gärning som i ord, måste följa Guds arbetslag. Hur fullkamt och skönt har icke Kristi liv på jorden åskådliggjort denna lag! Han började sitt jordiska liv som ett litet barn, som det är bestämt att alla skola börja det, och mottog kärleksfullt det, som enligt naturens ordning gives med glädje, nämligen det livsuppehälle åstadkommet genom arbete, som det ena släktledet gäldar det nästa. Sedan han växt upp, förtjänade han sitt livsuppehälle genom vanligt arbete, som största delen av människorna göra och måste göra. Och då han sedan började en högre verksamhet - den högsta av alla - förtjänade han sitt livsuppehälle genom att lära människorna moraliska och andliga sanningar, i det han mottog sin materiella lön i form av kärleksgåvor från sina tacksamma åhörare, icke avvisande Marias kostbara smörjelse. Och då han utvalde sina lärjungar tog han dem icke bland godsägare och andra privilegierade, som leva av andras arbete, utan bland de vanliga arbetarna. Och då han kallade dem till ett högre arbete och utsände dem som lärare av moraliska och andliga sanningar, bjöd han dem att, utan vare sig nedlåtenhet eller känsla av vanära, mottaga frivilliga gåvor som lön för sin verksamhet, i det han framhöll att »arbetaren är värd sin lön», och visade dem sålunda - vad även vi hävda - att ej

blott det, som man kallar kroppsarbete utan varje strävan, som bidrar till att tillfredsställa de materiella, intellektuella, moraliska och religiösa behoven är arbete.³

När ni förutsätter att arbetarna, även de vanliga kroppsarbetarna, naturnödvändigt måste vara fattiga, så förbiser ni det faktum att arbetet är rikedomens frambringare. Ni ger skaparens naturlagar skulden för en orättvisa, som endast har sitt upphov i människornas trots mot hans goda avsikter. Även under näringslivets lägsta former är det möjligt för alla att tjäna sitt livsuppehälle, när blott rättvisan får råda. Med vår tids otaliga arbetssparande inrättningar borde det vara möjligt att förtjäna mycket mer. Det är därför i och för sig oförnuftigt att säga - vilket ni gör - att det icke är någon skam att vara fattig. Ty fattigdom borde vara en skam, eftersom den i ett på rättvisa grundat samhälle blott kunde vara ett tecken på lättja och liknöjdhet, såvida den icke var förorsakad av oundvikliga olyckor eller religiösa bevekelsegrunder.

Eder sympati synes uteslutande vara riktad mot de fattiga, arbetarna. Är detta rätt? Äro icke även de rika, drönarna, att beklaga? Enligt evangeliet är det snarare de rika än de fattiga

---

³ Ej heller bör det förgätas, att om än forskaren, filosofen, läraren, konstnären, skalden, prästen icke direkt sysselsätta sig med att frambringa ekonomiska värden, så frambringa de dock ej blott nyttighetsvärden och glädjeämnen, i förhållande till vilka frambringandet av förmögenhet (d.ä. det s.k. produktiva arbetet) blott förhåller sig som ett medel; utan de kunna även medelst förvärvandet och spridandet av sanna kunskaper, genom eggandet av de andliga förmögenheterna och genom att höja det moraliska sinnet mäktigt öka förmågan att frambringa välstånd. Ty människan lever icke allenast av bröd. Den som genom att anstränga sina andliga eller lekamliga krafter på något sätt ökar mänsklighetens välmåga, höjer summan av mänskligt vetande eller ger det mänskliga livet en högre lyftning eller ett rikare innehåll - han är i ordets fullaste mening en producent, en »arbetare» en »daglönare», och förtjänar med heder sin ärliga lön. Den däremot, som utan att på något sätt bidra till att göra mänskligheten rikare visare, bättre eller lyckligare, lever på frukterna av andras arbete och möda; han är - vilka hedersnamn han än må bära, och hur kraftigt Mammons präster må svänga sina rökelsekar inför honom - dock egentligen ingenting annat än en tiggare eller en tjuv. -

Henry George: Protektionism eller Frihandel?

som måste beklagas, ty det antages att de skola falla under Guds dom. Och för den rike som tror på ett liv efter detta, måste utsikten att vid uppvaknandet finna att hans kära miljoner icke följt honom synas beklagansvärd.

Men hur beklagansvärd är icke den rike även i detta livet! Det onda ligger icke i själva rikedomens eller i herraväldet över materiella ting. Det ligger i besittningen av rikedom, under det att andra äro försänkta i djupaste armod. Huru får icke just den rike lära känna människonaturens dåliga sidor! Han omges av smickrare och ögontjänare och finner ständigt beredvilliga verktyg, som vilja tillfredsställa hans onda anlag eller ytterligare nära dem. Han måste ständigt vara på vakt gentemot svindlare och bedragare och måste ofta hysa misstankar om, att usla motiv döljas bakom vänliga ord och handlingar. Försöker han att öva frikostighet, förföljes han av skamlöst tiggeri. Hur ofta avkyles icke den varma familjekänslan i den rikes hem? Ej sällan emotses hans död av släktingar med dåligt tillbakahållen glädje över det väntade arvet. Fattigdomens värsta onda är icke bristen på materiella ting, utan detta, att den gör det omöjligt att utbilda de högre egenskaperna och dygderna. Så förhindrar även - om än på ett annat sätt - oförtjänt rikedom utvecklingen av det ädlaste hos människan.

Guds bud kunna icke ostraffat brytas. Såvida det är Guds bud att människan skall tjäna sitt bröd genom arbete, så måste även de sysslolösa rika lida. Och så är det även. Hur ytterligt tomt är icke livet bland sådana som blott jaga efter nöjen! Vilka rysliga laster bedrivs icke bland den klass, som, överhopad med rikedom, är omgiven av fattigdom på alla sidor. De rika lida av den tråkighetssjuka, som de fattiga ha så föga kännedom om, att de ej ens kunna förstå den. De förfalla slutligen till den pessimism, som förnekar Gud, hatar människorna, som betraktar livet som något ont, som fruktar döden och dock längtar efter förintelse.

Då Kristus sade till den rike unge mannen, som uppsökte honom, att han skulle sälja allt vad han ägde och ge det åt de fattiga, så tänkte han icke på de fattiga utan på den unge mannen. Och jag tvivlar icke på, att det är många bland de rika, särskilt bland dem, som själva ha förvärvat sin rikedom, vilka stundom åtminstone känna rikedomens tomhet och frukta för de faror och frestelser, som den utsätter deras barn

för. Men vanans stora makt, högmodets frestelser, sporren som ligger i att fasthålla och förmera det som för dem har samma betydelse som spelmarker, familjens förväntningar, som för dem ha antagit karaktären av rätt och den stora svårigheten att få en verkligt god användning för deras rikedom, binder dem till deras börda, som en uttröttad åsna till sin packning, intill dess de störta på randen av den klyfta som utgör gränsen för deras liv.

Människor, som äro säkra på att erhålla sin föda, äta blott, då de äro hungriga. Men för de vilda stammar, som bebo de yttersta gränserna av jordklotets beboeliga område, är livet antingen hungersnöd eller omåttligt frosseri. Hungrande i flera dagar, drivas de av hungern att sluka i sig sam jätteormar, då de äntligen haft lycka under jakten. På samma sätt är det rädslan för att lida brist, som driver människorna att hoga rikedomar och gör den rike så avundad och tillbedd. Såsom ofantlig rikedom och ohygglig fattigdom följa varandra, så är överflödets själsfördärvande egenskaper: blott en reflex av eländets förvildning och förnedring. Det verkliga onda ligger i den orättvisa, som förorsakar såväl den onaturliga rikedommen som den onaturliga fattigdomen.

Men för denna orättvisa kunna icke utan vidare enskilda personer eller enskilda klasser göras ansvariga. Den privata jordägarerätten är en samhällsolycka, som alla lida under, särskilt de rikaste och de fattigaste, om de än bilda motsatta ytterligheter. Då vi se detta synes det oss vara kärlekslöst att tala om de rika som om de personligen vore ansvariga för de fattigas lidanden. Och dock gör ni det, samtidigt med att ni fasthåller, att orsaken till den onaturliga rikedommen och den förnedrande fattigdomen ej skall antastas.

I det vi vilja ha alla människor återinsatta i sina lika och naturliga rättigheter, söka vi icke gynna någon särskild klass utan alla. Ty såväl vår övertygelse som de fakta, vi se, visa oss, att orättvisan icke förmår gynna någon, under det att rättvisan är till allas gemensamma nytta.

Ej heller eftersträva vi någon meningslös och löjlig likhet. Vi finna, liksom ni, att det alltid måste finnas skiljaktigheter och olikhet. För så vitt de överensstämmer med sedelagen och icke begå våld mot budet: »Du skall icke stjäla», ha vi intet att invända. Vi söka icke förbättra Guds verk, vi söka blott att göra hans vilja. Den likhet som vi vilja åvägabringa, är icke en

likhet i rikedom, utan en lika naturlig rätt, den likhet, som både förnuft och religion proklamerar: alla barnens lika rätt till gåvorna från »Vår Fader som är i himmelen».

Och under det vi vilja indraga till samhällets bruk det som vi tydligt se är den stora fond, vilken efter den gudomliga ordningen är bestämd för samhället, vilja vi ej lägga ens den obetydligaste skatt på innehavarna av rikedom, hur rika de än må vara. Vi betrakta icke blott dessa skatter som ett ingrepp i äganderätten utan vi finna också att det, i kraft av den sköna anpassningen av skaparens ekonomiska lagar, är alldeles omöjligt att på ärligt sätt bli rik, utan att samtidigt hela världens rikedom förökas.

Att hålla på en orättvisa, att neka att avskaffa den, är alltid det samma som att begå en ny. De, som försvara den privata jordägarätten och därmed förneka den första och betydelsefullaste av alla mänskliga rättigheter, livets materiella grundval, tvingas in i en av två åsikter. Antingen måste de med dem, vilkas evangelium är: »Fan ta den sistkommande», förneka den lika rätten till livet och på grund av den teori, lik den, som den engelske prästen Malthus har givit sitt namn, påstå, att naturen - de våga icke säga Gud - sätter flera människor till världen än det finns livsuppehälle för. Eller ock måste de liksom socialisterna låta det gälla för rätt, som i verkligheten är orätt.

Ni ger själv ett exempel därpå. Ni förnekar den lika rätten till livets materiella grundval och då ni ändå tydligen känner, att det finns en rätt till livet, påstår ni det vara arbetarnas rätt att fordra sysselsättning hos arbetsgivarna till en viss bestämd lön. Det existerar ingen sådan rätt. Ingen människa har rätt att fordra sysselsättning hos andra, att fordra en högre lön än andra äro villiga att ge eller på något sätt lägga tryck på andra för att få dem till att mot deras vilja höja lönen. Sådana fordringar från arbetarnas sida skulle icke vara mera moraliskt rättmätiga än om arbetsgivarna fordrade att arbetarna skulle tvingas att arbeta för dem mot sin vilja och för en mindre lön än de godvilligt läto sig nöja med. Varje skenbart rättfärdigande av sådana anspråk kommer även tidigare orättvisa. De härleda sig från förnekandet av arbetarnas naturliga rättigheter och de kunna, i sista instans, blott vila på självbevarelsedriften, som under extraordinära

omständigheter bryter alla lagar och gör till och med stöld, helgerån och mord ursäktliga.

En flyende slav med sina förföljares blodhundar i hälarna skulle uppenbart enligt den sanna kristna moralens grundsatser anses skuldfri, om han kastade sig på den första häst han mötte, även om han måste slå ryttaren till marken. Men därför kan häststöld icke anses vara ett försvarligt sätt att ta sig fram på i allmänhet.

Då Kristi lärjungar voro hungriga, tillät han dem plocka ax på sabbaten. Men därvid förnekade han icke att vilodagen bör hållas helig och ej under vanliga förhållanden användas till skördearbete.

Han gav David rätt, då denne driven av hunger tog de heliga bröden ut ur templet, något som annars ansågs vara helgerån. Men därigenom ville han långt ifrån ha sagt att helgerån var det riktiga sättet att skaffa sig livsuppehälle på.

I eder rundskrivelse anbefaller ni emellertid användande av grundsatser i livets vanliga förhållanden, som moralen blott medger under alldeles särskilda omständigheter. Ni är tvungen att hävda denna falska rätt genom edert förnekande av de sanna rättigheterna. Den naturliga rätt, som varje människa har, är icke detta att kunna fordra arbete eller lön aven annan människa utan rätten att sysselsätta sig själv - att själv dra nyttan av sitt arbete i den outtömliga förrådskammare, som Gud genom jorden har givit oss alla. Vore denna förrådskammare öppen, såsom vi genom jordvärdesskatten vilja öppna den, så skulle den naturliga efterfrågan efter arbete hålla jämna steg med tillbudet. Den person, som sålde arbetet och den som köpte det, skulle då byta fritt till ömsesidig fördel och varje anledning till strid mellan arbetare och arbetsgivare skulle försvinna. Ty då stode det alla fritt att sysselsätta sig själva. Blotta tillfället till arbete skulle då upphöra att vara ett ynnestbevis. Och då ingen ville arbeta för en annan person för mindre än han skulle kunna förtjäna genom att arbeta för sig själv, skulle lönerna med nödvändighet höjas till sitt fulla värde, och förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare regleras genom ömsesidiga, i själva verket gemensamma intressen.

Detta är den enda väg, på vilken dessa förhållanden kunna regleras till allmän belåtenhet.

Ni synes anta, att det ges en viss rätmätig höjd för lönen, som arbetsgivarna skulle vara villiga att betala och arbetarna vara tillfredsställda med, och ni synes föreställa eder, att då denna normalhöjd nåddes skulle striden upphöra. Genom denna normalhöjd tror ni uppenbarligen att arbetarna skulle vara i stånd att erhålla ett tarvligt uppehälle och möjligen bli i stånd att, genom hårt arbete och sträng sparsamhet, kunna lägga något åsido.

Men hur kan en rättvis normallön fastställas annat än genom »utbud och efterfrågan på marknaden», på samma sätt som det rätta priset på spannmål, fartyg eller målningar fastställs? Skulle icke en godtycklig reglering såväl i det ena som i det andra fallet hindra det fria utbyte, som dock på det mest verksamma sätt befordrar den ekonomiska utjämningen av de produktiva krafterna? Varför skulle arbetsköparen i motsats till varuköparen betala högre priser än dem han är tvungen att betala på marknaden? Varför skulle arbetsförsäljaren vara tillfredsställd med en mindre lön än den han kan erhålla på den fria marknaden? Varför skulle arbetarna låta sig nöja med ett torftigt livsuppehälle, när världen är så rik? Varför skulle de vara tillfredsställda med ett liv fullt av släp och umbäranden, när världen dock är så skön? Varför skulle icke även de besjålas av önskan att tillfredsställa högre instinkter och finare smak? Varför skulle de alltid låta sig nöja med att resa på mellandäck, medan andra vräka sig i hytterna?

Det vilja de icke heller. Jäsningen i vår tid uppstår icke blott av det faktum att arbetarna finna det svårare än förut att leva på samma villkor som hittills. Den har även sin grund i stegringen av anspråken hos dem, vilkas villkor redan förbättrats. Dessa växande anspråk måste fortsätta. Ty arbetarna äro människor, och människan är ett väsen som aldrig blir tillfredsställt.

Hon är ingen oxe, om vilken man kan säga: så mycket gräs, så mycket hö, så mycket vatten, en smula salt - och han är tillfredsställd. Tvärtom - ju mera hon får, ju mer fordrar hon. När hon har tillräcklig föda fordrar hon bättre föda. Har hon kommit i besittning även hydda önskar hon snart ett bättre och bekvämare hem. Äro hennes lekamliga behov tillfredsställda, så inställa sig andens och själens fordringar. Denna rastlösa otillfredsställelse ligger i människans natur - i

den ädla natur som höjer henne oändligt över djuren och visar att hon verkligen är skapad till Guds avbild. Detta låter sig icke bestridas, ty missnöjet är drivkraften i allt framåtskridande. Det är missnöjet, som har rest Petersdomen och som på den stumma, döda duken låtit madonnans änglaansikte framträda levande. Det är det som har vägt solen och analyserat stjärnorna, som slår upp sida efter sida i skapelsens underbara bok. Det är det som har gjort Atlanten till ett färjställe och tvingat blixten att vara vår budbärare från de avlägsnaste länder. Det är denna rastlösa missbelåtenhet som för oss öppnar utsikter till möjligheter i jämförelse med vilka allt, som vår moderna civilisation hittills har åstadkommit, synes litet. Ej heller kan denna framåtskridandets anda hållas tillbaka utan att förnedra och brutalisera människan, utan att reducera Europa till ett Asien.

Därför är det omöjligt att fastställa någon som helst rättmätig lön eller lönenivå, som skulle kunna hindra arbetarna att fordra ständigt mera. Så långt ifrån att man skulle kunna tillfredsställa arbetarna genom att förbättra deras villkor en liten smula, är det tvärtom säkert, att de därigenom skulle bli ännu mera otillfredsställda. Ej heller är det rättvist, när ni fordrar att arbetsgivarna skola betala sina arbetare mera än de äro tvungna att betala - mera än det de kunde få andra att göra arbetet för. Ni fordrar då välgörenhet. Ty det tillägg, som den rike arbetsgivaren sålunda ger, är i verkligheten ingen lön utan en allmosa.

Under min behandling av de praktiska medel, som ni föreslår för att förbättra arbetarnas ställning, har jag icke berört välgörenheten, som ni tycks lägga mycken vikt på. Men det är verklighetsfrämmande att anbefalla välgörenheten som ett medel mot fattigdomen, ej heller betraktar någon denna som ett sådant. Vore det möjligt att avskaffa fattigdomen genom utdelning av allmosor, så skulle ingen fattigdom finnas i kristenheten.

Barmhärtigheten är i sanning en ädel och skön dygd, angenäm för människor och välbehaglig för Gud. Men barmhärtighet måste byggas på rättvisa. Den kan icke ersätta rättvisan. Bristen, som vidlåder arbetarnas villkor över allt i kristenheten, består däri, att arbetarna utplundras. Och så länge ni rättfärdigar denna utplundring är det lönlöst att tillråda bannhärtighet. Att anbefalla välgörenhet som

ersättning för rättvisa, liknar i själva verket de kätterier, som fördömas av edra föregångare: att evangeliet gjorde alla lagar överflödiga och att kärleken till Gud löste människorna från alla moraliska förpliktelser.

Allt vad välgörenhet kan göra där orättvisan existerar, är att här och där i någon mån lindra de värsta följderna därav. Den kan icke läka såren. Ej heller det lilla den kan göra för att lindra orättens värsta följder är utan sina nackdelar. Man kan indela dygderna i två klasser. Dygderna av det senare slaget äro skadliga om de fundamentala dygderna fattas. Sålunda äro nykterhet och flit dygder. Men en nykter och flitig tjuv är blott så mycket farligare. Tålmod är en dygd. Men att vara tålmodig gentemot det orätta betyder blott att själv göra orätt. Det är även en dygd att förvärva sig kunskaper och att förkovra de andliga krafterna. Men den dåliga människan blir genom sin intelligens endast bättre utrustad att anställa skada. Djävlar anse vi alltid vara sluga nog.

På detta sätt förorsakar den falska välgörenheten, som föraktar och förnekar rättvisan, endast ont. Å ena sidan demoraliserar den mottagaren av allmosorna, i det den kränker människovärdet »som Gud själv behandlar med vördnad», såsom ni säger, och förvandlar människor till tiggare, som blott behövde återfå det som Gud har bestämt åt dem, för att de skulle kunna göra sig själva till välbeställda borgare med självaktning. Å andra sidan verkar denna falska välgörenhet som ett sömnmedel för deras samveten, vilka leva av nästans utplundring, och fostrar den moraliska förblindelse och det andliga högmod, som Jesus utan tvivel hade i tankarna då han sade, att det var lättare för en kamel att gå genom ett nålsöga än för en rik att komma in i himmelriket. Ty den förleder dessa människor, som äro djupt sjunkna i orättvisor och som använda sina pengar och sitt inflytande till att upprätthålla välgörenheten, till att tänka att de ha gjort mer än sin plikt emot mänskligheten, när de ge allmosor, och att de väl förtjäna att i särskild mån komma i åtanke hos Gud. Halvt om halvt tillskriva de sin egen godhet, vad man i verkligheten blott har Guds godhet att tacka för. Ty vem är egentligen den allt försörjande? Vem är det, som, såsom ni uttrycker eder, »har givit människorna anvisning på en beständig outtömlig källa», och som endast är att finna i »jordens outtömliga fruktbarhet»? Är det icke Gud? Och när

därför människor som äro berövade Guds gåvor göras beroende av medmänniskornas gunst, äro icke dessa så att säga satta i Guds ställe, så att de kunna ha tillägnat sig själva förtjänsten av att ha uppfyllt de förpliktelser, som enligt vad ni själv säger åligga Gud?

Men värre än allt annat är dock kanske det sätt, på vilket rättvisans klara fordringar ersättas av obestämda föreskrifter om välgörenhetsåtgärder, varigenom en behaglig utväg öppnas för kristendomens förkunnare inom alla grenar av den kristna religionen att hålla god min med Mammon medan de söka övertyga sig själva, att de tjäna Gud. Hade icke det engelska prästerskapet låtit läran om välgörenhet träda i stället för läran om rättfärdighet - för att icke utförligare illustrera en princip som hela kristendomens historia från Konstantins till våra dagar bär vittnesbörd om - så skulle Tudortyranniet icke ha uppstått och kyrkans separation ha undvikits. Hade Frankrikes prästerskap aldrig satt välgörenheten i rättvisans ställe, skulle ej den gamla styrelsens svåra orättvisor ha alstrat den stora revolutionens favor. Och hade i mitt eget fosterland de, som skulle predika rättfärdighet, icke låtit sig nöja med att predika välvilja, skulle slaveriet aldrig ha krävt borgarkrigets offer. Nej, eders Helighet, liksom tron utan gärningar är död, liksom människorna icke kunna ge Gud, vad som dock är hans, under det de neka sina medmänniskor de rättigheter, som han har givit dem, så förmår den välgörenhet, som icke bäres av rättvisa, intet uträtta, intet bidra till att lösa nutidens arbetarfråga. Även om de rika gäve allt vad de ägde åt de fattiga och låte sina kroppar brännas, skulle fattigdomen fortvara, så länge den privata jordäganderätten existerar.

Antag att en av våra dagars rikemän var ärligt besjälad av åstundan att använda sin rikedom till förbättrande av arbetets villkor. Vad kan han göra?

Skall han skänka den till dem, som äro i behov därav? - Därvid kan han möjligen hjälpa några, som förtjäna det, men icke förbättra den allmänna ställningen. Och han kan tillika endast göra gott på detta sätt med ständig fara för att åstadkomma skada.

Skall han bygga kyrkor? - I kyrkomurarnas skugga skjuter fattigdomen och eländet upp med alla de laster, som de uppamma.

Skall han bygga skolor och gymnasier? - Med undantag av att människorna där lära känna den privata jordäganderättens orättvisa förmår den förbättrade utbildningen intet göra för den vanlige arbetaren, ty i och med att upplysningen stiger, sjunker de bättre utbildades löner.

Skall han bygga sjukhus? - Synes det icke för arbetarna redan nu som om det finnes för många, vilka sökte arbete? Allt, vad som uppehåller livet, tjänar alltså till att öka eländet?

Skall han bygga laboratorier, universitet, försöksverkstäder för fysiska experiment? Han stimulerar blott därigenom uppfinningar och upptäckter, alltså krafter, vilka, då de verka i ett samhälle, som är grundat på den privata jordäganderätten, krossa arbetarna som säd mellan kvarnstenarna.

Skall han befordra utvandringen från sådana platser där arbetslönerna äro låga till länder där de äro höga? Gjorde han detta så skulle till och med de, som han först hade hjälpt att utvandra, snart vända sig emot honom och fordra att han höll upp därmed, emedan de nyankomna förorsakade lönesänkning.

Skall han skänka bort den jord, som han möjligen är i besittning av eller avstå från att ta arrende för den, eller arrendera bort den billigare än marknadspriset? På detta sätt, åstadkommer han egentligen blott några nya jordägare eller delvis jordägare. Han skulle därigenom rikta några enskilda personer, men han kunde på det sättet icke bidra något till att förbättra de allmänna sociala förhållandena.

Eller om han erinrar sig de även god samhällsanda besjälade medborgarna från den klassiska tiden, som använde stora summor till förskönande av sin fädernesstad och börjar på samma sätt att försköna sin födelseort. Låt honom utvidga och räta de smala och krokiga gatorna, eller anlägga parker med springvatten, låt honom bygga järnvägar och anlägga elektriska spårvägar eller på annat sätt försköna staden och göra den angenämare att bo i; vad blir resultatet? Måste det icke nödvändigtvis gå så, att de, som ha lagt beslag på Guds gåvor, även komma att tillägna sig hans? Blir icke följden av hans välgärningar den, att jordvärdet stiger och att jordägarna sålunda bli i stånd att, genom värdetillväxten tillägna sig värdet av hans verk. Ja, till och med blotta meddelandet om att han har i sinne att göra något dylikt

kommer att ge anledning till spekulation och driva upp jordvärdet med stor fart.

Vad kan då den rike mannen göra för att förbättra de arbetande klassernas ställning? Han kan alls intet göra utom detta, att av all kraft ta del i striden mot den grundorätt, som berövar människorna deras födslorätt. Guds rättvisa ler åt alla människornas försök att sätta något annat i dess ställe.

Då jag under behandlingen av de praktiska hjälpmedel, som ni föreslår, icke har uppehållit mig vid de moraliska föreskrifter som eder rundskrivelse innehåller, så beror detta ej därpå, att jag anser moralen vara opraktisk. Tvärtom synes det mig att undervisning i moral kan vara av högsta praktiska betydelse och att frågan: vad är klokt? alltid lugnt kan underordnas frågan: vad är rätt? Men i eder rundskrivelse borttar ni fullständigt betydelsen av de moraliska sanningarna med avseende på arbetets villkor, liksom det amerikanska folket, genom att legalisera negerslaveriet, avklädde oavhängighetsförklaringen all praktisk betydelse om den än blev festligt föreläst på varje års nationaldag. I denna förklaring heter det: »Vi anse det för en självklar sanning, att alla människor äro skapta lika och äro av skaparen utrustade med vissa oförytterliga rättigheter; att till dessa rättigheter höra liv, frihet och strävan efter lycka.» Men vad betydde denna sanning på sådana människors läppar, som påstod att en människa är den andras rättmätiga egendom, som påstod att slaven plundrade sin herre, då han sprang bort, och att den som hjälpte honom på flykt eller blott gav honom ett glas vatten i Kristi namn gjorde sig till medbrottsling i tjuveriet och därför var straffbar?

Låt oss närmare betrakta moralläran i eder rundskrivelse.

Ni säger oss, att arbetets nödvändighet var en följd av synden. Och dock understöder ni ett system, som befriar en privilegierad klass från nödvändigheten att arbeta och sätter den i stånd att skjuta sin del av arbetsbördan över på andra.

Ni säger oss, att Gud icke har skapat oss för denna jords förgängliga ting, utan att han har givit oss denna världen som en främlingsstad och icke som vårt rätta hem. Och dock talar ni om för oss, att somliga av främlingarna ha en uteslutande äganderätt till detta gemensamma främlingsland, så att de kunna tvinga sina främlingsfränder att betala dem för uppehållet här, och att de kunna överlåta denna uteslutande

äganderätt till andra väntade främlingar, så att även dessa i kraft av samma rätt i framtiden kunna utesluta sina medmänniskor.

Ni säger oss, att dygden är allas gemensamma arv, att alla människor äro Guds, den gemensamme faderns barn, att alla skola sluta på samma sätt, att alla äro återlösta genom Jesus Kristus, att naturens välsignelser och nådegåvor tillhöra alla gemensamt, och att alla, med undantag av de ovärdiga, ha löfte om att ärva himmelens rike, och dock, trots allt detta, håller ni fast vid, som vid en moralisk plikt, att det systemet bör upprätthållas, enligt vilket källan till alla Guds materiella gåvor och välsignelser görs till ett mindretals uteslutande egendom - ni ger oss lika rätt till himlen men nekar oss lika rätt till jorden!

Det har blivit sagt om en berömd dom av högsta domstolen här i Förenta staterna, som fälldes i en bortrymd slavs sak kort före borgarkrigets utbrott, att »den gav rätt åt nordstaterna och negrerna åt sydstaterna». På samma sätt ger ni i eder rundskrivelse evangeliet åt arbetarna och jorden åt godsägarna. Kan man då förundra sig över, att det finns människor, som hånande säga: »Prästerna äro villiga nog att ge de fattiga lika andel i det osynliga, men de sörja troget för, att de rika behålla allt det synliga för sig allena.»

Detta är orsaken till att de arbetande massorna runt om i världen vända sig bort från all dogmatisk religion.

Och varför skulle de icke göra det?

Vad är religionens uppgift om icke att visa på de principer, som böra leda människorna i deras inbördes förhållande; om icke att ge oss klara, bestämda livsregler, som kunna tjäna till ledning i alla livets förhållanden - i verkstaden, på torget, i rätten och i riksförsamlingen såväl som i kyrkan. Religionen skall tjäna som en kompass, med vars hjälp människorna trygga kunna ledas genom frestelsernas stormar, begärens villovägar, kortsynthetens dimma. Vartill gagnar en religion, som står förlamad och tvivlande gentemot de mest betydelsefulla spörsmål - en religion, som, hur mycket den än lovar i den tillkommande världen, intet förmår uträtta gentemot orättvisorna i denna?

Den ursprungliga kristendomen var ingen sådan religion; annars skulle den icke ha blivit förföljd av romarna, annars skulle den icke heller ha erövrat hela den romerska världen.

Roms tvivelsjuka härskare, som voro toleranta mot alla gudar och likgiltiga gentemot vad de kallade simpel övertro, voro så mycket mera känsliga när det gällde en lära, som var grundad på lika rätt. De fruktade instinktivt en religion som fyllde slaven och proletären med nya förhoppningar, som hade en korsfäst timmerman till huvudperson; en religion, som förkunnade Gud som en fader för alla och människornas broderskap, som väntade rättvisans snara herradöme och som lärde sina bekännare att bedja: »Tillkomme ditt rike.»

I våra dagar härskar samma uppfattning, samma längtan bland massorna. Människan är, som hon har blivit kallad ett »religiöst djur», och hon kan icke helt lösgöra sig från den känslan, att det ges ett moraliskt herravälde i världen, en evig skillnad mellan rätt och orätt. Hon kan icke fullständigt frigöra sig från längtan efter rättvisans herravälde. Och i våra dagar meddela eder människor, som tro sig ha avkastat all religiös tro, att något är oriktigt med avseende på de sociala förhållandena, om de än icke veta varför. Såvida teologin, som den helige Thomas av Aquino påstod, är all vetenskaps summa och medelpunkt, är det då icke religionens sak att säga klart och bestämt och utan fruktan, vari det oriktiga består.

Det var en djup ingivelse, som i forntiden, då en allmän olycka hotade, drev människorna till oraklen, vilka de frågade varmed de hade gjort gudarna emot. I våra dagar driva de växande missförhållandena, som till och med sätta samhällets bestånd i fara, människor, som känna att något måste vara oriktigt, till religionens tjänare med samma fråga. Vad svar få de? Ack, med få undantag, är det lika så obestämt och otillräckligt, som de svar, vilka de hedniska oraklen gävo.

Är det då att undra på om massorna förlora sin tro? Låt mig ännu en gång komma tillbaka till frågans kärna som ni behandlar i eder rundskrivelse.

Vari består arbetarfrågan, som ni med rätta säger »är dagens fråga», och som »fyller varje sinne med smärtsam raddhåga»? Enklast uttryckt är det sådana människors fattigdom som äro villiga att arbeta. Och vad är det enklaste uttrycket för denna fras? Det är att de sakna bröd. Ty i detta enda ord kunna vi koncisast och skarpast sammanfatta mänsklighetens mångartade materiella behov. Att lida brist på bröd är att leva i armod.

Vilken är nu kristenhetens bön - den universella bönen, den bön, som uppsändes varje timme på dagen överallt där Kristi namn hålles i ära, den, som ni ber framför den heliga Peterskyrkans högaltare, och som den fattigaste kristliga moder lär sitt lilla barn? Är det icke den bönen till den himmelske fadern: »Giv oss i dag vår dagliga bröd.»

Överallt, där denna bön dagligen och stundligen uppstiger, ges det människor, som sakna bröd. Är det icke religionens plikt att förklara varför? Är den ej i stånd därtill, så skola bespottarna göra sig lustiga över dess tjänare och säga som Elias sade till Baals profeter: »Ropen med hög röst, ty han är ju Gud! Han torde vara försjunken i tankar, eller han har gått avsides, eller han är på resa. Han sover till äventyrs och måste väckas.» Vad kunna kyrkans tjänare svara? Antingen finns det ingen Gud eller är han fallen i sömn eller ger han människorna deras dagliga bröd och det blir dem frånhänt på något sätt.

Här är svaret, det enda sanna svaret. Fattas människorna bröd, så är det icke därför att Gud ej skulle ha sörjt därför. Äro människorna villiga att arbeta och dock tryckta av armod, så beror det icke på att den förrådskammare, som Gud har anvisat människorna, hörjar tryta, att det dagliga förråd, som han har lovat sina barn för att tillfredsställa deras dagliga behov, icke är tillräckligt. Det kommer av att människorna genom sitt fräcka trots mot skaparens goda avsikter ha gjort jorden till privat egendom och sålunda gjort det till några enskildas egendom som en givmild fader hade bestämt för alla.

Varje annat svar, likgiltigt i vilka religiösa former det insvepes, är praktiskt talat ett ateistiskt, ett gudlöst svar.

Jag har skrivit detta brev icke blott för eder utan för alla, som vilja läsa det. Men i det jag tillsänder eder det personligen innan det offentliggöres, hoppas jag att det även blir läst och övervägt av eder personligen. Genom att anföra grunden för vår åsikt och påvisa vad ni enligt vår uppfattning tyvärr har förbisett, har jag skrivit fritt och tydligt, som det var min plikt i en sak av så utomordentlig betydelse, och som jag är viss om att ni önskade jag skulle uttrycka mig. Men jag hoppas att ha gjort det utan att väcka anstöt. För edert ämbete har jag djup vördnad och för eder person den högsta aktning. Och om än de åsikter jag har bemött förefalla oss

felaktiga och farliga, så önskar jag icke därför bli uppfattad som om jag i minsta mån satte eder uppriktighet eller intelligens i fråga. Ty det är åsikter som nästan allmänt hävdas av alla kristendomens förkunnare och lärare, av alla kyrkoavdelningar och sekter och som även godkännas av dem, vilka anses som visa och lärda. Under de förhållanden, som omgiva eder, under bördan av så många plikter och så mycket ansvar, som samla sig i edert nuvarande höga ämbete, var det ej att vänta, att ni skulle ha tänkt på att göra dessa åsikter till föremål för tvivel. Men vi äro förvissade att det jag här har framställt skall föranleda eder att göra det och även om de bördor och arbeten, som åligga eder skulle hindra eder från de grundliga undersökningar av saken, som måste föregått uttalande även man med en så ansvarsfull ställning som eder, så hoppas jag att det som jag här har skrivit icke skall bli utan nytta för andra.

Och som jag förut har sagt äro vi mycket tacksamma för eder rundskrivelse. Det är redan mycket, att genom ett så framstående upprop uppmärksamheten blivit fästad på arbetets villkor och problem, och att ni har erinrat om det ofta glömda faktum, att de sociala missförhållandena och tidens spörsmål direkt angå kyrkan i högsta grad.

Det är redan mycket, att ni på detta sätt har givit uttryck för edert ogillande av den gudlösa lära, som så länge direkt eller indirekt har blivit predikad i kristendomens namn, att de fattigas lidanden måste bero på Försynens outgrundliga rådslag, som människorna väl kunna begråta men ej förändra. Eder rundskrivelse är, som var och en skall finna vid noggrann undersökning, icke riktad mot socialismen, vars moderata form ni sympatiserar med, utan mot det som vi i Förenta staterna kalla jordvärdebeskattningen (single tax). Men vi hysa ingen rädsla för sanningen, när den blott får komma fram till prövning; och vi se i eder rundskrivelse det mest verksamma medel att framkalla meningsbyte framför allt i den del av frågan, som vi betrakta såsom den betydelsefullaste, nämligen den moraliska och religiösa. Därför förtjänar ni tack av alla dem som önska följa sanningen, ty det ligger i sanningens natur, att den alltid segrar över villfarelsen, där det kommer till meningsutbyte.

Och den sanning som vi kämpar för har redan inträngt så djupt i människornas medvetande, att den måste bli hörd, att

den aldrig kan undertryckas, att den måste skrida framåt från seger till seger. Det avlägsna Australien går i spetsen och har redan tagit det första steget i riktning mot jordvärdebeskattningens införande. I England, Förenta staterna och Kanada står frågan redan på gränsen av den praktiska politiken och den blir snart vår tids viktigaste fråga. Europas fastland kan icke länge dröja efter, ty fortare än någonsin skrider världen framåt.

För fyrtio år sedan syntes slaveriet i Förenta staterna vara en mer pennant institution än någonsin, och slavens marknadspris - såväl arbetet som uppfödningen av slavar - var högre än någonsin, ty slavägarens äganderätt syntes bli ständigt säkrare. I skuggan av det hus, i vilket människornas lika rättigheter hade blivit högtidligt proklamerade, släpades förrymda slavar fjättrade tillbaka till träldomen, och på det ställe, som vi i den amerikanska historien gärna kalla vår frihets Marathon, skröt slavägaren över att han till och med där ville svinga sin piska.

Men redan för fyrtio år sedan, om än det parti, som skulle sätta Abraham Lincoln på presidentstolen, ännu icke var bildat och fastän det ännu skulle gå ett tiotal år innan det första skottet föll, var dock slaveriet i själva verket dömt.

I vår tid gror fröet till en större, djupare och mera välsignelserik revolution, och detta icke i ett enskilt land utan över hela världen. Guds sanning är dess drivfjäder och mäktigare krafter än han hittills har givit människorna tränga på. Det ligger lika så litet i den bestående rättens makt att hejda denna sanning, som det ligger i människans makt att stanna solen. Stjärnorna strida mot Sisera i deras lopp och i tidens jäsning kan den, som har öron att höra med, höra arbetarslaveriets dom.

Var skola vi finna kyrkans hövdingar i den kommande, nej, i den redan påbörjade kampen? På rättvisans och frihetens sida, eller på orättens och slaveriets? Blir det på de frälsta israeliternas sida eller bland vagnar och ryttare i Röda havets böljor?

Vad de breda lagren angå behöver man inte vara mycket i tvivel om på vilken sida de skola ställa sig. Redan nu räkna de trosvanna förkämparna för våra åsikter talrika katoliker i sina led, många präster, och åtminstone några biskopar, och i de

många församlingarna bland de engelsktalande kristna finnes ingen som saknar förespråkare för vår sak.

Senaste söndagsafton såg jag i den kyrka i New York, som är den rikaste i världen, korset bäras genom gångarna av ett hundra korsångare och hörde en präst av den engelska kyrkogrenen, som för 300 år sedan lösrev sig från eder kyrka, i en stor församling förklara, att arbetarfrågan i grund och botten var en religiös fråga, att den endast kunde lösas på den moraliska rättvisans grund, och att det första och klaraste rättskravet måste vara den lika rätten till användande av livets fysiska grundval och att ingen mänsklig äganderätt kunde göra alla människors lika rätt till jorden som Gud har givit dem, ogiltig.

Och då korset drog förbi och korgossarna sjöngo böjde män, för vilka detta var något nytt, sina huvuden, och hjärtan, som länge stått främmande för kyrkan såsom förtryckets villiga redskap, genomträngdes av de stora korsfararnas krigsrop: »Gud vill det!»

Guds tjänares tjänare! Jag använder eder starkaste och frommaste titel. I eder hand mer än i någon annan människas ligger makten att uttala det ordet och göra de tecken, som skall göra slut på en onaturlig skilsmässa och återförena den religiösa känslan med allt som är rent och upphöjt i den sociala reformrörelsen.

I det jag önskar eder den högsta av alla gåvor, att ni må känna sanningen och bliva frigjord genom den, önskande eder att ni må få tid och kraft att göra edert ämbete berömt för alla tider, genom de stora tjänster som ni kan göra mänskligheten, förblir jag med den största aktning för eder personliga karaktär och edert upphöjda ämbete.

Eder uppriktigt tillgivne
Henry George

Note 1: Här kan det lämpligen framhållas att alla socialekonomer äro ense om att skatter på jordvärdet, bortsett från bruk och förbättringar, eller jordräntan, som det

heter på nationalekonomiskt fackspråk, måste bäras av ägarna och icke kunna överföras på brukarna. Eller för att på annat sätt belysa påståendet här ovan: En varas pris bestämmes varken genom säljarens eller köparens vilja, utan genom förhållandet mellan utbud och efterfrågan. Därför blir priset på föremål, som alltid efterfrågas och som alltså produceras bestämt av produktionskostnaderna. Allt som bidrar till att höja tillverkningskostnaden på sådana ting, höjer även priset på dem genom att inskränka tillgången. Det som däremot minskar produktionskostnaderna, åstadkommer även prisfall genom stegrad tillgång. Därför förhöja tullarna priset för konsumenterna på varor som vete, socker och tobak; å andra sidan har produktionsmetodernas förbättring betydligt reducerat priserna på t. ex. stålvaror. Men jorden har inga produktionskostnader, eftersom den är skapad av Gud och icke frambragt av människor. Dess pris är därför fixerat: 1) genom en monopolränta, där jorden är fast monopolegendom; en ränta som ägaren kan avtvinga brukaren under hot om avhysning, vilket konsekvent betyder utsvältning, och den inbringar just så mycket, som det vanliga arbetet kan förtjäna utöver livets uppehälle; 2) genom den naturliga eller ekonomiska jordräntan, som visar sig, där intet särskilt monopol förekommer och där den goda jorden avkastar mera åt det vanliga arbetet, än som kan erhållas med samma arbete och samma omkostnader på sämre jord, varav ingen ränta utbetalas; och 3) genom den spekulativa räntan, vilken är ett slags monopol ränta som visar sig i försäljningspriset, på grund av förväntningen av en framtida värdestegring genom befolkningstillväxten eller genom förbättringarna. Förhoppningar om sådant föranleda jordägarna att icke sälja till det för tillfället gängse priset.

Skatter på jordvärdet, det vill säga på den ekonomiska jordräntan kunna därför aldrig överföras från ägaren till brukaren, emedan dessa icke på något sätt höja efterfrågan efter mark eller sätta ägaren i stånd att minska tillgången på jord genom att undanhålla jorden från brukning.

På detta sätt blir genom den ekonomiska jordräntans beskattning blott den premie tagen, som ägaren skulle erhålla av brukaren. Men denna åtgärd kunde varken höja jordens värde eller efterfrågan på densamma. Såvida priserna äro påverkade av den spekulativa räntan skulle denna

jordvärdesskatt, som alla jordägare måste betala, vare sig de draga inkomster av jorden eller ej, göra det mycket svårt att undanhålla jorden från bruk eller odling. Att uttaga hela jordvärdet i form av skatt skulle icke blott förlama makten utan även viljan därtill.

Note 2: Brev till präster och lekmän i Meaths församlingar den 2 april 1881.